

**A MUNKAERŐPIAC
JOGSZABÁLYI
ÉS INTÉZMÉNYI
KÖRNYEZETE**

FREY MÁRIA

Bevezetés

I. Munkanélküliek keresetpótló támogatásai

1. Vállalkozói járulék és járadék
2. A munkanélküli-ellátórendszer átalakítása
  - 2.1. Álláskeresői járadék
  - 2.2. Álláskeresői segély
  - 2.3. Álláskeresőként való nyilvántartásba vétel
3. Rendszeres szociális segély
4. Az új szabályok alkalmazásának tapasztalatai

II. Aktív munkaerő-piaci eszközök, szolgáltatások és programok

1. Munkaerő-piaci képzés
2. Tartós munkanélküliek bértámogatása
3. Közhasznú foglalkoztatás
4. Munkanélküliek vállalkozóvá válásának támogatása
5. A megváltozott munkaképességű munkavállalókat foglalkoztató munkaadók érdekeltségi rendszere
  - 5.1. A megváltozott munkaképességű munkavállaló foglalkoztatását elősegítő támogatási rendszer főbb elemei
  - 5.2. Munkaadók támogatása
  - 5.3. A munkavállaló érdekeltsége
6. Munkahely-teremtő beruházások támogatása
7. Mobilitási támogatások
8. Járulékkedvezmények a hátrányos helyzetűek foglalkoztatásának elősegítéséhez
9. Alkalmi munkavállalói könyves foglalkoztatás
10. Munkaerő-piaci szolgáltatások
  - 10.1. A foglalkoztatási törvényben nevesített munkaerő-piaci szolgáltatások
  - 10.2. Munkaközvetítés
  - 10.3. Új szolgáltatások
11. Munkaerő-piaci programok

III. A hazai foglalkoztatáspolitikai irányítási és finanszírozási rendszere

1. A foglalkoztatáspolitikai irányításának szervezeti keretei
2. A munkaerő-piaci politika finanszírozási rendszere
3. Munkaerő-piaci érdekegyeztetés
  - 3.1. Felsőszintű érdekegyeztető fórumok
  - 3.2. Középszintű érdekegyeztetés a munkaügyi tanácsokon keresztül

Hivatkozások

BEVEZETÉS

A Munkaerőpiaci Tükör korábbi számaiban évről évre bemutattuk, hogy az előző kötet megjelenése óta eltelt időszakban mi változott a munkaerőpiac jogszabályi és intézményi környezetében, és mi indokolta/motiválta a változást. Most a változások ismertetése helyett az érvényben lévő szabályokat ismertetjük – azok áttekinthetősége és nyomon követhetősége érdekében.

Mint már korábban annyiszor, most is megtörtént, hogy a tanulmány írása közepette újabb nagyszabású törvénymódosítás indult el – az *Út a munkához program* –, aminek végső formája a kézirat leadásakor még nem ismert. Ezért most sem térhetünk ki az elől, hogy a tények mellett a várható változásokat is előre jelezzük.

Köztudott, hogy a munkaerő-piaci politika jelenlegi intézményrendszerének jogi alapját a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény (foglalkoztatási törvény, Ft.) teremtette meg, amely:

- biztosítási alapra helyezte a munkanélküliek ellátását;
- létrehozta a munkaerő-piaci érdekegyeztetés intézményrendszerét;
- megteremtette az egységes munkaügyi szervezetet,
- és kibővítette az aktív munkaerő-piaci eszközök körét.

A továbbiakban ezek aktuális szabályrendszerével és hatásmechanizmusával foglalkozunk.

I. MUNKANÉLKÜLIEK KERESETPÓTLÓ TÁMOGATÁSAI

A munkanélküliség miatt keletkező jövedelemhiány pótlására a foglalkoztatási törvény eredetileg háromfajta ellátást vezetett be: a *munkanélküli-járadékot*, a *pályakezdők munkanélküli-segélyét* és az *előnyugdíjat*. Ezek közül a pályakezdők munkanélküli-segélye 1996. július 1-jével megszűnt, és az előnyugdíj kapcsán új igényjogosultság megállapítására csak 1997. december 31-ig volt mód. 1998. január elsejétől ennek helyébe lépett a *nyugdíj előtti munkanélküli-segély (nyes)*.

A munkanélküli-ellátások 1993 elején kibővültek a *jövedelempótló támogatással (jpt)*, amit a *szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény* (szociális törvény) vezetett be azok számára, akik kimerítették járadékfolyósítási idejüket. *2000. május elsejétől ez is megszűnt*. A tartósan munkanélküliek segélyezésének egyetlen formája maradt: a munkaerőpiacról kiszorult, munkavállalási korú rászorultak *rendszeres szociális segélye* (rszs). A munkanélküli-ellátórendszer „lecsupaszításának” negatív ha-

Aktuális munkanélküli-ellátások

tását próbálták korrigálni egy új ellátási formával, az *álláskeresőt ösztönző juttatás* bevezetésével, amire 2003. július elsején került sor.

2005. január elsejétől az egyéni vállalkozók és a társas vállalkozások főállású tagjai is jogosultságot szerezhetnek munkanélküli-ellátásra – ennek neve: *vállalkozói járadék*.

2005. november elsejétől a munkanélküli-ellátórendszer gyökeresen átalakult. A munkanélküli-járadékot felváltotta az *álláskeresői járadék*, továbbá az álláskeresőt ösztönző juttatás és a nyugdíj előtti munkanélküli-segély helyébe lépett egy egységes ellátási forma, az *álláskeresői segély*.

Az 1. táblázat áttekintést ad a munkanélküliek keresetpótló támogatásairól, továbbá az ellátottak megoszlásának változásáról, ezek fő típusai szerint. Ennek adatai azt mutatják, hogy míg a *90-es évek elején a regisztrált munkanélküliek durván egynegyede volt ellátatlan, mára ezek aránya egyharmad fölé kúszott*. Az ellátottak zöme kezdetben biztosítási típusú ellátmányban részesült. Az ide sorolható munkanélküli-járadékot és álláskeresőt ösztönző juttatást 2005-ben már csak kevesebb, mint 50 százalékuk kapott. 2007-től – a kifutó munkanélküli-járadék mellett – a biztosítási típusú ellátmányok közé tartozik az álláskeresői és a vállalkozói járadék. Ezekben együttesen már csak a nyilvántartott álláskereső 35,1 százaléka részesült.

1. táblázat: A munkanélküliség miatt keresetpótló támogatásban részesülők átlaglétszámának összetétele, 1992-2007

Ellátási forma	Támogatottak megoszlása az év végén (százalék)									
	1992	1994	1998	2000	2001	2003	2004	2005	2006	2007
Munkanélküli-járadék	86,6	34,8	40,8	44,8	51,1	45,4	43,8	42,0	5,8	0,1
Pályakezdők munkanélküli-segélye	5,3	7,4	-	-	-	-	-	-	-	-
Jövedelempótló támogatás	8,1	45,6	45,5	36,9	10,8	0,8	0,3	-	-	-
Rendszeres szociális segély	-	-	-	13,2	34,8	48,4	47,9	49,1	48,3	51,0
Előnyugdíj	0,0	12,1	13,2	2,2	0,3	-	-	-	-	-
Nyugdíj előtti munkanélküli-segély	-	-	0,5	2,9	3,0	2,7	2,3	2,0	1,5	0,6
Álláskeresőt ösztönző juttatás	-	-	-	-	-	2,7	5,7	6,9	1,0	-
Álláskeresői járadék	-	-	-	-	-	-	-	-	29,7	34,3
Álláskeresői segély	-	-	-	-	-	-	-	-	13,6	13,3
Vállalkozói járadék	-	-	-	-	-	-	-	-	0,1	0,7
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ellátatlanok a regisztrált álláskereső százalékában	22,6	26,2	26,1	29,5	33,5	33,6	33,5	33,8	35,9	35,6

Forrás: saját számítások a Foglalkoztatási Hivatal adatai alapján.

1. Vállalkozói járulék és járadék

2005. január elsejétől az egyéni vállalkozók és a társas vállalkozások főállású tagjai is részesei lettek a munkanélküliek ellátórendszerének. Ennek értelmében a vállalkozót – legalább egy évig tartó vállalkozói járulékfizetést követően – *2006-tól vállalkozói járadék* illeti meg, ha:

- munkanélküli,
- a munkanélkülivé válását megelőző négy éven belül legalább 365 napig egyéni vagy társas vállalkozóként folytatott tevékenységet, és e tevékenysége idején eleget tett vállalkozójárulék-fizetési kötelezettségének (ami az egyéni/társas vállalkozó egészségbiztosítási járulékalapjául szolgáló jövedelmének a 4 százaléka),
- rokkantsági, baleseti rokkantsági nyugdíjra nem jogosult, táppénzben nem részesül,
- munkát keres az illetékes munkaügyi központnál, de az nem tud megfelelő munkahelyet felajánlani neki.

A vállalkozói járadék összegét a vállalkozói járulék alapjául szolgáló jövedelem alapján kell kiszámítani. A munkanélkülivé válást megelőző négy naptári éven belül annak az utolsó naptári évnek a jövedelme számít, amelyben a munkanélküli legalább hat hónapon keresztül vállalkozói járulékot fizetett. Ilyen naptári év hiányában a vállalkozói járadék összegének alapjaként az álláskeresővé válást megelőző naptári évben hatályos kötelező legkisebb munkabért kell figyelembe venni. A vállalkozói járulék befizetéséről, valamint a vállalkozói járadék alapját képező jövedelemről az APEH igazolást állít ki.

A vállalkozói járadék alapja az így meghatározott jövedelem havi átlagának 65 százaléka. A vállalkozói járadék havi összegének alsó határa megegyezik az öregségi nyugdíj legkisebb összegének 90 százalékaival (2008-ban 25 650 forint/hó), felső határa pedig ennek a kétszeresével, azaz a nyugdíjminimum 180 százalékaival (51 300 forint/hó). A vállalkozói járadék folyósításának leg hosszabb időtartama 270 nap. A folyósítási idő kiszámítása során öt nap járulékfizetési idő egy nap járadékfolyósítást ér.

2. A munkanélküli-ellátórendszer átalakítása

2005. november elsejétől a munkanélküli-ellátmányok különböző típusait többféle álláskeresői támogatás váltotta fel, aminek az volt a célja, hogy ilyenekből csak az *álláskereső* részesülhessenek. *Olyan személyek, akik amellett, hogy (újból) el akarnak helyezkedni, s ezért maguk is aktívan részt vesznek a munkahely keresésében, minden megkövetelhetőt megtesznek annak érdekében, hogy munkába álljanak.*

2.1. Álláskeresői járadék

A munkanélküli-járadékot felváltotta az *álláskeresői járadék*. Ennek – egy vegyes típusú, biztosítási és szociális elemeket is tartalmazó járadékrendszerhez hasonló – feltételeit úgy alakították ki, hogy ösztönözzenek a munkára, ezért az ellátás mértéke az idő előrehaladtával fokozatosan csökken.

Álláskeresői járadék annak az álláskeresőnek állapítható meg, akinek a munkanélkülivé válását megelőző négy éven belül legalább 365 nap munkaviszonya volt. Mivel egynapi járadékjogosultsághoz öt nap munkaviszonyban

*Munkanélküli-biztosítás
vállalkozóknak*

*Munkanélküliből
álláskereső*

töltött idő szükséges, az álláskeresési *járadék folyósításának legrövidebb időtartama 73 nap* (a korábban 200 nap munkában töltött idővel szerezhető 40 napos járadékidővel szemben). A *folyósítási idő maximuma* továbbra is 270 nap (2. táblázat). Az álláskeresési járadék összege a járadék alapot képező átlagkereset 60 százaléka, alsó és felső határa pedig elszakadt a nyugdíjminimum összegétől, és a kötelező legkisebb munkabérhez igazodik.

2. táblázat: Az álláskeresési járadékra való jogosultság feltételei

Álláskeresési járadék bevezetése	Foglalkoztatási elő-történet	A jogosultság időtartama		Várakozási idő	
		minimum	maximum	önkéntes kilépésnél	végkielégítés folyósítása esetén
2005. november 1.	legalább 365 nap a munkanélküliséget megelőző négy évből	73 nap	270 nap	3 hónap	nincs

A járadékfolyósítási idő két szakaszra bomlik (3. táblázat).

- Az első szakaszban, amelynek időtartama a *folyósítási idő fele, de legfeljebb 91 nap, az álláskeresési járadék a korábbi átlagkereset 60 százaléka*, fix összegű alsó és felső határ mellett. A *járadék alsó határa a minimálbér 60 százaléka, a felső határa pedig ennek a duplája*.
- A második szakasz időtartama a *hátralévő jogosultsági napok száma*, legfeljebb 179 nap. A *járadék mértéke ebben a szakaszban egységesen a minimálbér 60 százaléka*. (Ha a korábbi átlagkereset a járadék alsó határánál alacsonyabb, a járadék összege mindkét szakaszban megegyezik az átlagkeresettel.)

3. táblázat: Főszabályok az álláskeresési juttatás összegének megállapításához

A járadék összege		Első szakasz hossza	Az átlagkereset kiszámításnak meghatározása	A járadék	
1. szakasz	2. szakasz			minimuma	maximuma
a korábbi átlagkereset 60 százaléka	a minimálbér 60 százaléka (2008: 41 400 forint)	a jogosultsági idő fele, de legfeljebb 91 nap	a munkanélküliséget megelőző négy negyedév átlagkeresete	a minimálbér 60 százaléka (2008: 41 400 forint)	a minimálbér 120 százaléka (2008: 82 800 forint)

Az egyén aktív munkakeresése a támogatás folyósításának alapvető feltétele. Ennek lépéseit az *álláskereső* és a *munkaügyi kirendeltség megállapodása* rögzíti. Ebben a dokumentumban a két fél meghatározza azoknak az egymásra épülő tevékenységeknek a sorozatát, amelyek elősegítik a munkaerőpiacra történő visszakerülést, és amelynek lényeges tartalmi eleme az egyén intenzív közreműködése az önálló álláskeresésben. Olyannyira, hogy amennyiben

az álláskereső az álláskereső megállapodásban foglaltakat neki felróható okból nem teljesíti, a járadékfolyósítást meg kell szüntetni.

Az álláskereső mielőbbi elhelyezkedésének ösztönzésére vezették be az *elhelyezkedési prémiumot*. Ennek lényege, hogy *amennyiben a munkanélküli az álláskereső járadék folyósításának ideje alatt teljes vagy legalább napi négyórás, határozatlan időtartamú munkaviszonyt létesít, és munkaviszonya folyamatosan fennáll, kérelmére a járadékfolyósítási időből még fennmaradó időtartamra járó juttatás összegének felét egy összegben ki kell fizetni*. Ebben az esetben a folyósítási időből még fennmaradó időtartamot úgy kell tekinteni, mintha a kedvezményezett álláskereső járadékban részesült volna. Ezzel az volt a jogalkotók szándéka, hogy az álláskereső járadékban részesülő ügyfelet mielőbbi munkaviszony létesítésére ösztönözzék. A gyakorlatban azonban számos probléma merült fel ezzel kapcsolatban. Ami a leginkább elriasztja az ügyfeleket, az a korábban megállapított ellátásuknak a kimerítése. Az emberek ugyanis nagyon félnek a munkahelyük elvesztésétől, és megpróbálnak megőrizni maguknak egy „mentsvárat”, ami ebben az esetben azt jelenti, hogy ha újra álláskereső járadék igénybe vételére kényszerülnek, hosszabb ideig kaphatják az ellátást. Gyakori probléma az is, hogy a munkáltató nem azzal a nappal jelenti be a dolgozóját, amikortól az a munkaügyi kirendeltségtől kijelentkezik, így nem lesz meg a járadékfolyósítás megszüntetését követő folyamatosság. Ráadásul a munkáltatók nagy része határozott idejű munkaszerződéssel kezdi a foglalkoztatást, és később hiába alakítja át azt határozatlan idejűvé, az előírt feltételeknek ez már nem felel meg. S bár munkahelyváltások esetén is jár a prémium, ezek közé gyakran megszakítás ékelődik.

Időtartama alatt az álláskereső járadék folyósítása társadalombiztosítási ellátásra jogosít, ezért összege után – a munkanélküli-járadékkal azonos módon – a járadékot folyósító szervezet egészség- és nyugdíjbiztosítási járulékot, a járadékban részesülő nyugdíjjárulékot fizet.

2.2. *Álláskeresői segély*

A törvénymódosítás során a jogalkotó arra törekedett, hogy a változás a korábbi ellátásokhoz képest ne csökkentse lényegesen a munkanélküliek egyetlen csoportjának támogatását sem; az esetlegesen kisebb napi ellátmányt pedig hosszabb ideig járó támogatással ellensúlyozza. Ennek érdekében *álláskeresői segélyt* vezetett be azoknak az álláskereső munkanélkülieknek, akik:

- kimerítették jogosultságukat az álláskeresői járadékra,
- közel állnak az öregségi nyugdíjhoz, vagy
- a feltételek változása miatt az álláskeresői járadékra nem szereznek jogosultságot.

Az álláskeresői segély összege mindenki esetében azonos a *kötelező legkisebb munkabér 40 százalékával*, ami 2008-ban 27 600 forint/hó. Az ál-

Problémák az elhelyezkedési prémium igénybevételével kapcsolatban

A többfunkciós álláskeresői segély

laskeresési segély folyósítása is társadalombiztosítási ellátásra jogosít, ezért időtartama alatt a segély alapján a folyósító szerv társadalombiztosítási, a segélyben részesülő pedig nyugdíjjárulékot fizet.

Az álláskeresési segély megállapításának feltételeit, folyósításának időtartamát a következőkben foglalhatjuk össze (4. táblázat).

1. A munkaügyi központtal való hosszabb és szorosabb kapcsolattartást célozta 2003. július elsejétől az álláskeresést ösztönző juttatás bevezetése, amelynek már feltétele volt a fokozottabb együttműködés számonkérése a folyósítási idő alatt. Az álláskeresést ösztönző juttatást – egyes bevált elemeinek megtartásával – hozzá kellett igazítani az álláskeresési támogatások rendszeréhez. Ezek közé tartozik például, hogy az álláskeresés ösztönzését nem egy hosszabb járadékfolyósítási időszak elteltével, hanem a munkanélkülivé válást követően azonnal el kell kezdeni: az intenzív álláskeresés az új támogatási rendszerben már a támogatás folyósításának kezdetétől alapfeltétel.

Ennek alapján azok az álláskeresők, akik *legalább 180 nap álláskeresési járadékra* szereztek *jogosultságot*, és a járadékot *kimerítették, de még nem találtak munkát, álláskeresési segélyt kapnak*. A segély folyósításának időtartama *90 nap, az 50 évet betöltött munkanélküliek esetében pedig 180 nap*.

2. A segélyezettek másik csoportjába azok az álláskeresők tartoznak, akik a 2005. november elseje előtt érvényes szabályok szerint már 200 nap munkaviszonyban töltött idő után 40 napig részesülhettek volna munkanélküli járadékban, de a jogosultsági idő (365 napra) emelése miatt nem kerültek be az új járadékrendszerbe. Ezért *álláskeresési segélyt* kell megállapítani azoknak az *álláskeresőknek*, akik a munkanélkülivé válást megelőző négy év alatt *legalább 200 nap munkaviszonyban* töltött idővel rendelkeznek, de munkaviszonyban töltött idejük *a 365 napot nem éri el*. A segélyfolyósítás *időtartama* esetükben is *90 nap*.

3. A *nyugdíj előtti munkanélküli-segély továbbra is megmaradt*, változatlan jogosultsági és folyósítási feltételekkel. (A támogatás összege növekedett, miután korábban a nyugdíjminimum 80 százaléka volt, jelenleg pedig a minimálbér 40 százaléka.) Elnevezése azonban megváltozott: ugyancsak *álláskeresési segélyként* illeszkedik az álláskeresők új támogatási rendszerébe. A segély folyósítása – a korábbi szabályokkal azonos módon – a nyugdíjjogosultság megszerzéséig, legfeljebb azonban öt évig tarthat.

Az álláskeresési *járadékban* részesülő személy a járadék folyósításának időtartama alatt kereső tevékenységet – az alkalmi munkavégzést kivéve – továbbra sem folytathat. Az alkalmi munkavállalói könyves foglalkoztatás ideje alatt a járadékfolyósítás szünetel. Az álláskeresési *segély* folyósítása alatt is megengedett az alkalmi munkavállalói könyvvel történő munkavégzés, de az ebből származó kereset a segély folyósítását nem befolyásolja.

4. táblázat: Az álláskeresési segély főbb jellemzői

Igényjogosultak	A járadék összege	A segély folyósításának időtartama
1. Akik legalább 180 nap álláskeresési járadékra szereztek jogosultságot, és azt kimerítették, de még nem találtak munkát	a törvényes minimálbér 40 százaléka	90 nap, de az 50 éven felüliek esetében 180 nap
2. Azok az álláskeresők, akik a munkanélkülivé válást megelőző négy év alatt legalább 200, és legfeljebb 364 napot munkaviszonyban töltöttek	a törvényes minimálbér 40 százaléka	90 nap
3. Akik 2005. november 1. előtt nyugdíj előtti munkanélküli-segélyre voltak jogosultak	a törvényes minimálbér 40 százaléka	a nyugdíjkorhatár megszerzéséig tartó időszak, de legfeljebb 5 év

2.3. Álláskeresőként való nyilvántartásba vétel

Az Állami Foglalkoztatási Szolgálathoz tartozó munkaügyi központok kirendeltségeinél megjelenő ügyfelek közül *álláskeresőnek* az minősül, aki:

- a munkaviszony létesítéséhez szükséges feltételekkel rendelkezik, és
- oktatási intézmény nappalai tagozatán nem folytat tanulmányokat, és
- öregségi nyugdíjra nem jogosult, és
- az alkalmi foglalkoztatásnak minősülő jogviszony kivételével munkaviszonyban nem áll, és egyéb kereső tevékenységet sem folytat, és
- elhelyezkedése érdekében az állami foglalkoztatási szervvel együttműködik, és
- a megfelelő munkahelyre szóló állásajánlatot elfogadja, és
- akit az állami foglalkoztatási szerv álláskeresőként nyilvántart.

A nyilvántartásba vételt az ügyfélnek kell kérelmeznie. Az adatfelvételt követően – amennyiben az ügyfél a nyilvántartásba vétel feltételeinek megfelel – az álláskeresővel *megállapodást* kell kötni. Az *álláskeresési megállapodás* nem más, mint az egyén önálló álláskeresésben megnyilvánuló *intenzív együttműködésének módjait* rögzítő dokumentum.

Az álláskeresési megállapodásban foglaltak megvalósulását az abban rögzített *jelentkezési gyakorisággal* a kirendeltség illetékes munkatársa az álláskeresővel *közösen értékeli*. Ennek keretében meg kell vizsgálni, hogy a megállapodásban foglalt kötelezettségek megvalósultak-e, vagy sem. Az álláskeresési megállapodást a kirendeltség és az álláskereső közös megegyezéssel *módosíthatja*, amennyiben:

1. a megkötést követően az álláskereső *körülményeiben* bekövetkezett *változás miatt* az álláskereső *nem tudja teljesíteni* a korábban a megállapodásban foglalt feladatokat, kötelezettségeket, továbbá
2. az álláskereső *az álláskeresés formáját* szeretné módosítani.

Az álláskeresési megállapodás alkalmazása abban az esetben *kötelező*, amikor az együttműködési *kötelezettség teljesítésének sajátos körülményei ezt*

Mit tartalmaz az álláskeresési megállapodás?

szükségessé teszik. Így, ha az álláskereső munkanélküli-státusára tekintettel ellátásban részesül, tehát:

- *álláskeresői támogatást* állapítanak meg részére, vagy
- *rendszeres szociális segélyt* folyósítanak neki, és a beilleszkedési programban foglaltak alapján elhelyezkedése érdekében a munkaügyi központ kirendeltségével köteles együttműködni.

3. Rendszeres szociális segély

Az álláskeresők támogatásait kimerítő, illetve az abban részesülő ügyfelek – rászorultság esetén – a települési önkormányzattól szociális ellátást igényelhetnek. *Rendszeres szociális segély* állapítható meg annak az *aktív korú* személynek, aki *nem foglalkoztatott* vagy *támogatott álláskereső*, ha saját maga vagy családjának a *megélhetése más módon nem biztosított*. Az utóbbi eset akkor állt fenn, ha a segélyt igénylő személy családjában az egy főre jutó havi jövedelem nem haladta meg az öregségi nyugdíj legkisebb összegének 80 százalékát, és vagyona sem neki, sem családjának nem volt. 2006. július elsejéig a *rendszeres szociális segély összege* egészségkárosodottak esetén az öregségi nyugdíjminimum 80 százalékát tette ki, *nem foglalkoztatottak esetén pedig annak 70 százalékát*. A segély összege a kérelmező személyes jövedelmét egészítette ki az öregségi nyugdíjminimum 70 százalékára.

2006. július elsején átalakították a rendszeres szociális segélyt *családi támogatássá*. Az új rendszerben a juttatás megállapításakor az eltartott gyermekek számát is figyelembe veszik. Mind a jogosultságot, mind pedig a segély összegét az egy *fogyasztási egységre*¹ jutó havi családi jövedelemtől tették függővé. A jogosultság új jövedelmi feltétele szerint a kérelmező családjában az egy fogyasztási egységre jutó jövedelem nem érheti el az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 90 százalékát. A segély összege a családi jövedelmet egészíti ki a jogosultsági határig, a nyugdíjminimum 90 százalékáig. *Rendszeres szociális segélyre egy családban egyidejűleg csak egy személy jogosult*.

A jövedelmi kritériumon felül a szociális segélynek más feltételei is vannak. Segély azoknak jár, akik nem dolgoznak, aktívan keresnek munkát, és nem jogosultak álláskeresői járadékra. Akkor kaphat valaki segélyt, ha előtte kimerítette a járadékjogosultságát, vagy a kérelmezést megelőzően egy évig elhelyezkedése érdekében együttműködött az önkormányzattal, illetve a munkaügyi kirendeltséggel. A segélyben részesülőeknek folyamatosan erőfeszítéseket kell tenniük elhelyezkedésük érdekében: munkát kell keresniük, s ha megfelelő állásajánlatot kapnak, azt el kell fogadniuk. Be kell kapcsolódniuk egy *beilleszkedési programba*, amelynek általában része a *munkaügyi kirendeltséggel való kapcsolattartás* is. Emellett részt kell venniük az *önkormányzat által szervezett közcélú munkában*.

A rendszeres szociális segélyben részesülők kétharmada az észak-magyarországi és az észak-alföldi régióban él (*5. táblázat*).

Rendszeres szociális segélyből családi támogatás

¹ *Fogyasztási egység:* a családtagoknak a családon belüli fogyasztási szerkezetet kifejező arányszáma, ahol: az első nagykorú családtag arányszáma 1,0; a gyermekét egyedülállóként nevelő szülő arányszáma 0,2-vel növekszik; a házas- vagy élettárs arányszáma 0,9; az első és második gyermek arányszáma gyermekenként 0,8; minden további gyermek arányszáma gyermekenként 0,7; a fogyatékos gyermek arányszáma 1,0 – azaz, hogy az első két pont szerinti arányszám további 0,2-vel növekszik, ha a személy fogyatékosági támogatásban részesül.

5. táblázat: Rendszeres szociális segélyben részesülők száma régióként 2007-ben

Régió	Létszám, fő
Észak-Magyarország	51 523
Észak-Alföld	55 224
Dél-Dunántúl	26 659
Dél-Alföld	24 571
Összesen	184 792

Forrás: SZMM (2008b).

A *segélyezettek foglalkoztatásának elősegítése* érdekében két fontos intézkedés történt. Az egyik annak előírása, hogy az alkalmi munkavállalás időtartama alatt a segélyt csorbíthatatlanul tovább kell folyósítani. A másik pedig annak kilátásba helyezése, hogy a *segély a segélyezett munkába állása esetén részösszegben és csökkenő mértékben továbbra is jár*. A munkaerőpiacon történő elhelyezkedéskor a keresőtevékenység első három hónapjában a segély 50 százaléka, a további három hónapban pedig annak 25 százaléka illeti meg a segélyben részesülő személyt. A munka melletti segélyfolyósítás nem vonatkozik az államilag támogatott foglalkoztatási formákra.

Önkormányzati tapasztalatok arra utalnak, hogy a rendszeres szociális segély családi jövedelmen alapuló meghatározása negatívan hat a magasabb összegű segélyben részesülők munkavállalási hajlandóságára (ezt két példával illusztráljuk a keretes szövegben).

1. példa. Egy öttagú családot tekintünk, amelyben sem az apának, sem az anyának nincs munkaviszonya. Összes bevételük a három gyermek után járó családi pótlék, azaz 48 000 forint. A családi jövedelemhatár esetükben 107 730 forint – 48 000 forint = 59 730 forint. Ennyi lenne a segély, de ehelyett felső határként belép a minimálbér nettó összege: 56 190 forint. Ez a család szociális rászorultsága miatt jogosult lakásfenntartási támogatásra, aminek összege 7900 forint havonta, és egy évre kell megállapítani. Gyermekük jogosultak rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre. Emellett a gyermekek ötödik osztályos korukig ingyenes étkezésben részesülnek, továbbá évi kétszeri pénzbeli támogatásra, valamint az iskolásoknak ingyen járnak a tankönyvek. Az étkezés összege napközis ellátás esetén körülbelül 152 forint/gyerek/nap, ami havonta hozzávetőlegesen 9120 forint (áfa nélkül). A rendszeres szociális segélyben részesülő egészségügyi szolgáltatásra jogosult, de jövedelemmel nem rendelkező házasátársa nem jogosult, ezért kérelmére megállapítható havi 4350 forint természetbeni ellátás.

Összegezve a rendszeres szociális ellátások együttes havi összege a következő: $56\,190 + 7900 + 9120 + 4350 = 77\,560$ forint + 48 000 forint családi pótlék. Ezért a havi összegért a családnak semmit sem kell tennie, azon kívül, hogy igényét a támogatások iránt benyújtja a helyi polgármesteri hivatal ügyintézőjéhez, és

alkalmanként megjelenik a munkaügyi központ kirendeltségén, valamint a családsegítő szolgálatnál, amennyiben erre kötelezett. A 77 560 forint jóval több, mint a minimálbér, ezért ez munkára nem ösztönöz. Ráadásul a munkavégzés ennek igénybevétele mellett legálisan is megengedett.

Az eseti támogatások (tankönyvtámogatás, egyszeri gyermekvédelmi juttatás júliusban és novemberben) további mintegy évi 78 000 forintot tesznek ki, aminek havi átlaga 6600 forint.

Ha az egyik családtag minimálbérrel elhelyezkedne, úgy rendszeres szociális segélyként már csak havi 3540 forint járna a házastársnak.

2. példa. A szociális segély hatását olyan családban mutatjuk be, amely két felnőttből áll, akik közül egyiknek sincs jövedelme. A családi jövedelem határa esetükben 48 735 forint, s mivel nem rendelkeznek más bevétellel, a segély összege is ennyi. Ez a család is jogosult lakásfenntartási támogatásra, melynek összege 4700 forint, valamint egészségügyi szolgáltatásra való jogosultságot igényelhet a házastárs, ami havi 4350 forint természetbeni ellátás. *Ez összességében 57 785 forintot jelent.* Ha a család egyik tagja minimálbérrel elhelyezkedne, rendszeres szociális segélyre nem lennének jogosultak.

Forrás: Molnárné (2008).

A rendszeres szociális segély új szabályozása elsősorban azokon a településeken vált ki heves indulatokat, ahol az emberek a nem támogatott munkahelyeken alacsony munkabérért kénytelenek dolgozni, és sokszor az útiköltséget is maguknak kell fedezni. E jogos elégedetlenségre a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Monok önkormányzata egy helyi rendelettel reagált, amely kimondta, hogy a szociális segély minden 5 ezer forintjáért 8 óra közhasznú munkát kell végezni (Joób, 2008). A példát más önkormányzatok is követték. Az állampolgári jogok biztosa azonban a 2008. június 26-án kiadott állásfoglalásában törvénysértőnek találta ezt a gyakorlatot, mondván, hogy a segély az jár, ha pedig valaki dolgozik, azért fizetést kell adni, nem pedig segélyt. A roma népesség nagy aránya a segélyezettek között magában hordozza a diszkrimináció veszélyét is. Ezért a biztos felkérte az érintett települések polgármestereit, hogy 60 napon belül helyezték hatályon kívül a kifogásolt rendelkezéseket. Az állampolgári jogok biztosa szerint az államnak is módosítani kell a közmunkáltatás szakmai feltételrendszerét, hogy az ténylegesen betöltsé funkcióját: értékes munkalehetőséget teremtve, valóban ösztönözze a munkavégzést.

A Szociális és Munkaügyi Minisztérium júliusban készítette el javaslatát a segélyezési rendszer korrekciójára, amit társadalmi vitára bocsátott. Az *Út a munkához program* alapkonceptiója az észrevételek figyelembevételével sokat módosult. Ennek alapján 2008 szeptemberére elkészült az új szabályozás tervezete. Ennek vezérlőelve, hogy a szociális segélyezettek 200 ezer fős létszámából a munkára képeseket munkabér fejében munkavégzésre készítsék, és azokat a 35 éven aluliakat, akik nem végezték el az alapfokú oktatás nyolc évfolyamát, képzésben való részvétellel kötelezzék. A munkaképes munkanélkülieknek a fog-

Közfoglalkoztatáson keresztül vezet az út a munkához?

lalkoztatási szolgálattal kell kapcsolatot tartaniuk elhelyezkedésük érdekében. Ha sem a foglalkoztatási szolgálat, sem az önkormányzat nem képes számukra munkahelyet felajánlani, számukra úgynevezett *rendelkezésre állási támogatást* kell biztosítani, ami azonos a mindenkori minimális nyugdíj összegével. A szociális segélyezettek közül a fele kerülhet ebbe a csoportba. A másik fele életkorából, egészségi állapotából, vagy egyéni élethelyzetéből adódóan nem foglalkoztatható. Ők továbbra is rendszeres szociális segélyre lesznek jogosultak, aminek fejében együtt kell működniük a családsegítő központtal.

Az első csoport közfoglalkoztatásának a megszervezése az önkormányzatok feladata. Ehhez a foglalkoztatási szolgálattal egyeztetve minden év január 31-ig *közfoglalkoztatási tervet* kell készíteniük. Emellett a hátrányos helyzetű kistérségekben bevezetik a *Start Régió kártyát*, amely arra ösztönzi a munkáltatókat, hogy közfoglalkoztatási támogatásban részesülő személyeket három évig tb-mentesen alkalmazzanak.

A törvényjavaslatot a kormány októberben terjesztette a Parlament elé, amihez számos módosító indítványt adtak be. Ezekről december végéig döntés születik, így a törvény 2009. elején lép hatályba (SZMM, 2008a).

4. Az új szabályok alkalmazásának tapasztalatai

A munkanélküliek ellátórendszerének átalakítása nem maradt hatás nélkül. A 6. táblázatból látható, hogy 2004–2007 között igen jelentős mértékben megnőtt az aktívan állást keresők aránya a támogatottak között: a férfiaknál 49,8 százalékról 61,8 százalékra, a nőknél pedig 46 százalékról 58,1 százalékra. Ezen belül az álláskeresési járadékban részesülők között az aktívan állást keresők aránya 56,1 százalékról 66,4 százalékra emelkedett, de a nőké e mértéknél is jobban nőtt: majdnem 15 százalékponttal! A rendszeres szociális segélyben részesülők között is nagy a változás (40,4 százalékról 55,4 százalékra nőtt a mutató), bár itt nincs különbség nők és férfiak között. Egyedül az álláskeresési segélyezettek között volt jelentős visszaesés, aminek valószínűleg az az oka, hogy közöttük a nyugdíj előtt állók vannak túlsúlyban, akiktől a törvény sem követeli meg az aktív munkakeresést. Ugyancsak az álláskeresési járadék munkára ösztönző hatásának a javulására utal, hogy 2006-ban a támogatottak 35 százaléka helyezkedett el a folyósítási idő lejártá előtt, szemben az új ellátási forma bevezetését megelőző 25 százalékkal.

Míg 1992-ben a KSH munkaerő-felmérése által *munkanélkülinek számított férfiak 37 százaléka, a nőknek pedig durván 40 százaléka volt ellátatlan* állástalanságának ideje alatt, 2003-ra a férfiak körében 64 százalékra, a nőknél pedig 66,4 százalékra nőtt ez az arány. A 7. táblázat szerint ez a kép jelentősen módosult a *munkanélküli- és szociális ellátórendszer reformját* követően. Ennek hatására ugyanis az ILO kritériumrendszere² szerinti munkanélküliek ellátottsági szintje 2007-re egyharmadról 40 százalékra nőtt, és e tekintetben semmilyen különbség nincs férfiak és nők között.

² A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (*International Labour Organisation, ILO*) azokat a személyeket tekinti munkanélkülinek, akik a statisztikai felmérés hetében: – nem folytattak *legalább egy óra jövedelemszerző tevékenységet*, illetve nem álltak munkaviszonyban, – a megfigyelést megelőző négy hétben aktívan kerestek állást, – és rendelkezésre állnak munkavégzésre, azaz ha az álláskeresés sikeres, két héten belül el is tudják foglalni azt.

6. táblázat: A ténylegesen munkát kereső* és passzív munkanélküliek** aránya
a munkanélküli-ellátásban részesülők között

Munkanélküli ellátásban részesülők	1992			1997			2004			2007		
	férfiak	nők	együtt	férfiak	nők	együtt	férfiak	nők	együtt	férfiak	nők	együtt
Munkanélküli-járadékosok										Álláskeresési járadékban részesülők		
Aktívan keres állást	75,0	68,0	72,0	62,7	54,4	59,2	62,5	50,4	56,1	68,2	64,7	66,4
Passzív munkanélküli	13,0	11,0	12,0	6,2	5,3	5,8	14,5	10,0	12,1	9,7	8,6	9,1
Jövedelempótló támogatásban részesülők										Álláskeresési segélyben részesülők		
Aktívan keres állást				52,2	46,9	50,1	55,4	53,8	54,6	54,2	43,5	47,2
Passzív munkanélküli				17,2	11,5	15,0	23,2	10,9	17,6	3,3	3,7	3,6
Rendszeres szociális segélyben részesülők												
Aktívan keres állást							40,6	40,1	40,4	57,2	53,2	55,4
Passzív munkanélküli							35,5	23,6	30,6	24,4	20,9	22,8
Összes ellátott												
Aktívan keres állást	75,0	68,0	72,0	57,1	50,7	54,5	49,8	46,0	48,0	61,8	58,1	60,0
Passzív munkanélküli	13,0	11,0	12,0	12,0	8,4	10,5	26,8	16,1	21,8	17,6	14,1	15,9

* Az ellátottak közül is csak az tekinthető munkanélkülinek, aki a felmérést megelőző négy hét folyamán aktívan keresett munkát, és két héten belül munkába tudna állni, ha találna megfelelő állást. Aktív munkakeresésnek az számít, ha valaki állami vagy magán-munkaközvetítőnél, a munkáltatók közvetlen felkeresésével, rokonoknál, ismerősöknél munka után érdeklődik.

** Passzív munkanélküli az, aki szeretne dolgozni, de reménytelennek ítélve az elhelyezkedést, meg sem kísérli az álláskeresést.

Forrás: Saját számítások a KSH munkaerő-felmérés adataiból.

7. táblázat: Álláskereső munkanélküliek ellátottsági szintje 1992–2007 között (százalék)

Segélyezettek	1992*	1993	1994	1995	1996	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2007
Férfiak												
Munkanélküli-járadék	63,0	55,3	36,0	26,0	22,2	21,3	16,7	17,5	16,3	18,9	15,7	
Pályakezdeők munkanélküli-segélye		2,7	2,9	3,1	2,2							
Álláskeresési járadék												19,2
Jövedelempótló támogatás		7,2	17,5	23,1	24,0	22,8	17,5	5,7	3,0	2,1	2,3	
Álláskeresési segély												0,7
Rendszeres szociális segély								13,7	16,7	15,0	15,1	20,4
Összes támogatott	63,0	65,3	56,3	52,2	48,4	44,1	34,2	36,9	36,0	36,0	33,1	40,3
Nők												
Munkanélküli-járadék	60,2	51,5	36,0	27,8	26,4	24,2	17,9	19,6	19,4	18,3	17,0	
Pályakezdeők munkanélküli-segélye		3,5	3,4	2,4	1,5							
Álláskeresési járadék												20,9
Jövedelempótló támogatás		5,4	13,5	18,6	18,7	22,9	15,0	6,3	2,7	2,7	2,4	
Álláskeresési segély												2,0
Rendszeres szociális segély								9,4	11,7	12,6	12,4	17,1
Összes támogatott	60,2	60,3	52,9	48,7	46,6	47,1	32,9	35,3	33,8	33,6	31,8	40,0

Segélyezettek	1992*	1993	1994	1995	1996	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2007
Együtt												
Munkanélküli-járadék	61,9	53,9	36,0	26,7	23,8	22,4	17,1	18,3	17,6	18,6	16,3	
Pályakezdekők munkanélküli-segélye		3,0	3,0	2,8	2,0							
Álláskeresési járadék												20,0
Jövedelemptóló támogatás		6,5	16,0	21,4	21,9	22,8	16,5	5,9	2,8	2,4	2,3	
Álláskeresési segély												1,3
Rendszeres szociális segély								12,1	14,6	13,9	13,8	18,8
Összes támogatott	61,9	63,4	55,0	50,9	47,7	45,2	33,6	36,3	35,0	34,9	32,4	40,1

* Pályakezdekők munkanélküli-segélyében részesülőkkel együtt.

Forrás: KSH munkaerő-felmérései alapján végzett számítások.

II. AKTÍV MUNKAERŐ-PIACI ESZKÖZÖK, SZOLGÁLTATÁSOK ÉS PROGRAMOK

A foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény (Ft.) 5.§ (1) bekezdése kimondja, hogy a foglalkoztatási feszültségek megszüntetésére, kezelésére és feloldására, valamint a munkanélküliség megelőzésére, csökkentésére és hátrányos következményeinek enyhítésére elsősorban *munkaerő-piaci szolgáltatásokat és a foglalkoztatást elősegítő támogatásokat* kell alkalmazni. Az utóbbiakat aktív munkaerő-piaci eszközöknek szokás nevezni, mivel funkciójuk a munkanélküliség megelőzése vagy a mielőbbi munkába állás ösztönzése. Az ezek megállapításával, folyósításával és ellenőrzésével kapcsolatos feladatokat a munkaügyi kirendeltségek végzik, amihez a *Munkaerő-piaci Alap (MpA) foglalkoztatási alaprészének decentralizált kerete* (decFA) nyújt fedezetet.³ A jogosultságra általában az jellemző, hogy – a munkanélküliek ellátásaival szemben – az aktív munkaerő-piaci eszközökhöz *sem a munkáltatók, sem pedig a munkanélküliek nem jutnak hozzá automatikusan*, még akkor sem, ha megfelelnek a törvényben rögzített feltételeknek.

Ebben a fejezetben bemutatjuk, hogy milyen aktív munkaerő-piaci eszközök működnek Magyarországon, beleértve alkalmazási feltételeiket, jogosultsági kritériumaikat és igénybevételük jellemzőit. A konkrét eszközök tárgyalásakor most az úgynevezett *normatív eszközökre* koncentrálunk, azaz az aktív munkaerő-piaci politika foglalkoztatási törvényben rögzített és a decentralizált foglalkoztatási alaprészből finanszírozott elemeire. Ezek révén évről évre kisebb létszámot sikerült kivonni a munkanélküliek közül (lásd később a 9. táblázatot). 2001-ben közel 105 ezer volt azoknak a személyeknek az átlagléttszáma, akik az aktív munkaerő-piaci eszközökhöz kapcsolódó támogatásokban részesültek. Ez 2007-ben alig haladta meg az 50 ezret, ami 50 százalékos csökkenést jelent. Tudni kell azonban, hogy a *foglalkoztatási törvény mellett más törvények⁴ is nyújtanak olyan járulék- és adókedvezményeket*, amelyek az álláskereső és egyéb hátrányos helyzetű, vagy megváltozott mun-

³ Az aktív eszközök igénybevételének részletes szabályait a foglalkoztatást elősegítő támogatásokról, valamint a Munkaerő-piaci Alapból foglalkoztatási válsághelyzetek kezelésére nyújtható támogatásról szóló 6/1996. (VII. 16.) sz. MüM-rendelet tartalmazza.

⁴ Például a személyi jövedelemadóról, a társasági adóról, vagy az egészségügyi hozzájárulásról szóló törvények.

*Aktív eszközök nélkül
a munkanélküliségi ráta
1,2 százalékkal lenne
magasabb*

kaképességű személyek foglalkoztatásához és képzéséhez kapcsolódnak. Ezek száma a közelmúltban megszaporodott. Mindehhez tegyük hozzá az *Európai Szociális Alap forrásait*, amelyek szigorú adminisztrációs követelményeket támasztva finanszíroznak komplex foglalkoztatási programokat, főleg non-profit szervezetek vezetete konzorciumok irányításával, vagy a foglalkoztatási szolgálat égisze alatt.

2001-ben még évente átlagosan a gazdaságilag aktív népesség 2,6 százaléka vett részt aktív munkaerő-piaci eszközökben és programokban, 2007-ben már csak 1,2 százalék (8. táblázat). Ebből két következtetés adódik. Egyfelől, a munkanélküliségi ráta ennyivel magasabb lett volna, ha az állástalan, vagy elbocsátással fenyegetett embereket nem részesítik preventív, vagy a munkaerőpiacra való visszatérésüket segítő támogatásokban. Másfelől, az aktív eszközök munkaerőpiacot tehermentesítő szerepe épp akkor csökkent, amikor a munkanélküliség növekedésnek indult. Ezzel maga is hozzájárult a munkaerő-piaci feszültségek éleződéséhez, ahelyett, hogy – funkciója szerint – anticiklikus hatást gyakorolt volna a munkaerő-piaci folyamatokra.

8. táblázat: Munkanélküliségi ráta, aktíválási arány és az aktív eszközökben résztvevők a gazdaságilag aktív népesség százalékában

Év	Aktíválási arány*	Aktív eszközökben résztvevők aránya a gazdaságilag aktív népesség százalékában**	Regisztrált munkanélküliek alapulvételével számított munkanélküliségi ráta***
2001	19,4	2,6	8,9
2002	20,0	2,1	8,4
2003	19,8	2,1	8,3
2004	16,7	1,8	8,7
2005	14,9	1,7	9,4
2006	13,8	1,5	10,0
2007	10,2	1,2	9,7

* Az aktív eszközök kedvezményezetteinek a száma, ugyanennek a létszámnak a regisztrált munkanélküliekkel megnövelt nevezőjéhez viszonyítva.

** Aktív eszközök kedvezményezetteinek a száma, az előző év január 1-i gazdaságilag aktív népességhez viszonyítva.

*** Nyilvántartási adatokkal számított munkanélküliségi ráta, az adott év januárjában.

Forrás: Szociálpolitikai és Foglalkoztatási Hivatal, a KSH munkaerő-felmérése és KSH munkaerőmérés adatai

A normatív aktív munkaerő-piaci eszközök tehát a tényleges vagy potenciális munkanélküliek csökkenő hányadának nyújtottak képzési és foglalkoztatási lehetőséget a vizsgált időszakban. Az úgynevezett *aktíválási ráta* – ami az aktív eszközök kedvezményezetteinek a számát viszonyítja ugyanennek a létszámnak a regisztrált munkanélküliekkel megnövelt nevezőjéhez – a két-éves évek elején még 20 százalék közeli volt, majd 2004-re 16,7 százalékra, 2005-re 14,9 százalékra, 2006-ra 13,8 százalékra, 2007-re pedig 10,2 százalékra csökkent.

9. táblázat: Aktív munkaerő-piaci eszközökben részt vevők átlagléttszáma és annak megoszlása, 2001–2007

Aktív munkaerő-piaci eszközök	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007*
Létszám (fő)							
Munkaerő-piaci képzés	27 187	23 410	25 044	17 919	11 838	13 040	11 925
Közhasznú foglalkoztatás	23 185	17 751	17 534	14 235	15 790	12 953	12 259
Bértámogatás	26 547	21 693	20 439	18 909	18 417	16 935	17 042
Munkahely-teremtő beruházás**	6 943	1 708	1 270	2 717	2 742	2 588	1 441
Vállalkozóvá válás támogatása	1 616	1 269	1 250	953	1 137	799	859
Utazásiköltség-térítés	3 483	3 294	3 088	2 112	1 836	1 448	871
Pályakezdekők eszközei	7 094	6 827	7 686	7 908	8 086	7 884	2 950
Önfoglalkoztatói támogatás	5 142	5 204	4 642	3 963	3 111	2 393	1 749
Munkahely-megőrzés támogatása***	156	2 209	3 419	2 923	42 84	2 219	889
Járadékátvállalás	3 399	3 116	3 878	3 324	3 821	1 871	317
Részmunkaidős foglalkoztatás	-	-	-	357	584	561	145
Távmunka	-	-	-	-	-	-	205
Bérköltség-támogatás	-	-	-	-	-	-	221
Összesen	10 4752	86 481	88259	75 321	71 648	62 689	50 873
Előző év = 100	101,0	82,6	102,1	85,3	85,1	87,5	81,2
Százalékos megoszlás							
Munkaerő-piaci képzés	26,0	27,1	28,3	23,8	16,5	20,8	23,4
Közhasznú foglalkoztatás	22,2	20,5	19,8	18,9	22,0	20,7	24,1
Bértámogatás	25,3	25,1	23,1	25,1	25,7	27,0	33,5
Munkahely-teremtő beruházás**	6,6	2,0	1,4	3,6	3,8	4,1	2,8
Vállalkozóvá válás támogatása	1,5	1,5	1,4	1,3	1,6	1,3	1,7
Utazásiköltség-térítés	3,3	3,5	3,5	2,8	2,6	2,3	1,7
Pályakezdekők eszközei	6,8	7,9	8,7	10,5	11,3	12,6	5,8
Önfoglalkoztatói támogatás	4,9	6,0	5,3	5,3	4,3	3,8	3,4
Munkahely-megőrzés támogatása***	0,2	2,6	3,9	3,9	6,0	3,5	1,7
Járadékátvállalás	3,2	3,8	4,6	4,4	5,3	3,0	0,6
Részmunkaidős foglalkoztatás	-	-	-	0,4	0,9	0,9	0,6
Távmunka	-	-	-	-	-	-	0,4
Bérköltség-támogatás	-	-	-	-	-	-	0,4
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

* 2007-ben a kifutó régi és az újonnan belépett támogatási formák adatai összevontan szerepelnek.

** A munkahely-teremtő beruházások támogatásánál az év folyamán (a foglalkoztatási kötelezettségnek megfelelően) betöltött munkahelyek szerepelnek a táblázatban.

*** 2002-ben indult, az ugyanilyen elnevezésű 2001-ben megszüntetett támogatási formában rendkívül alacsony volt a részvétel.

Forrás: Foglalkoztatási Hivatal adatai.

Aktív eszközökkel rövidebb-hosszabb ideig lehet támogatni a munkanélkülieket. Ennél fogva jóval több embert érint egy-egy aktív eszköz, mint amit az éves átlag kimutat. Nem véletlenül nevezik éppen *érintett létszámnak* azokat a statisztikai adatokat, amelyek mindazokat a személyeket magukban foglalják, akiket a vizsgált időintervallumban akár csak egy napra is bevontak aktív munkaerő-piaci eszközökbe. A 10. táblázat róluk tájékoztat. Ennek adatai arra utalnak, hogy 2001–2007 között az érintett létszám több mint 40 százalékkal csökkent. Az érintett létszám az átlagléttszámnak átlago-

san a háromszorosa volt a vizsgált időszakban. A konkrét arányokat jelentősen befolyásolta a támogatás időtartama. Amikor szűkültek a források, a megyék ennek lerövidítésével és a támogatás mértékének a megkurtításával reagáltak az elvonásokra.

10. táblázat: Érintett létszám* és megoszlása aktív eszközönként, 2001–2007

Aktív munkaerő-piaci eszközök	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Létszám (fő)							
Munkaerő-piaci képzés	91 519	82 835	82 895	59 894	43 725	47 141	41 816
Közhasznú foglalkoztatás	80 742	84 498	76 892	63 998	79 429	66 403	63 098
Bértámogatás	48 089	40 838	41 064	36 313	37 708	33 150	43 501
Munkahely-teremtő beruházás**	9 086	6 452	4 595	4 710	3 816	3 325	1 875
Vállalkozóvá válás támogatása	5 016	4 326	4 011	3 225	3 394	2 736	4 861
Utazási költségtérítés	9 356	9 774	7 495	5 517	5 015	3 910	2 61
Pályakezdekők eszközei	16 758	16 108	17 551	17 527	18 206	17 976	-
Önfoglalkoztatói támogatás	6 025	6 138	5 493	4 689	4 086	2 941	-
Munkahely-megőrzés támogatása***	653	12 634	12 668	10 698	13 703	7 390	3 843
Járadék-átvállalás	9 702	10 008	11 883	10 092	10 753	6 552	-
Intenzív álláskeresés támogatása	-	100	109	64	64	-	-
Részmunkaidős foglalkoztatás támogatása	-	-	-	791	1 285	1 253	-
Összesen	276 946	273 711	264 656	217 518	221 184	192 777	161 455
Előző év = 100	94,0	98,8	96,7	82,2	101,7	87,2	83,8
Százalékos megoszlás							
Munkaerő-piaci képzés	33,0	30,2	31,3	27,5	19,8	24,5	25,9
Közhasznú foglalkoztatás	29,1	30,8	29,1	29,4	35,9	34,4	39,1
Bértámogatás	17,4	14,9	15,5	16,7	17,0	17,2	26,9
Munkahely-teremtő beruházás**	3,3	2,4	1,7	2,2	1,7	1,7	1,2
Vállalkozóvá válás támogatása	1,8	1,6	1,5	1,5	1,5	1,4	3,0
Utazási költségtérítés	3,3	3,6	2,8	2,5	2,3	2,0	1,5
Pályakezdekők eszközei	6,1	5,9	6,6	8,1	8,2	9,3	-
Önfoglalkoztatói támogatás	2,3	2,4	2,1	2,2	1,8	1,5	-
Munkahely-megőrzés támogatása***	0,2	4,6	4,8	4,9	6,2	3,8	2,4
Járadék-átvállalás	3,5	3,6	4,5	4,6	4,9	3,4	-
Intenzív álláskeresés támogatása	-	-	-	-	-	-	-
Részmunkaidős foglalkoztatás támogatása	-	-	-	0,4	0,6	0,6	-
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

* Az érintett létszám mindazokat magában foglalja, akik a vizsgált időszakban akár csak egy napig is egy adott eszköz támogatásában részesültek.

** A munkahely-teremtő beruházások támogatásánál az év folyamán (a foglalkoztatási kötelezettségnek megfelelően) betöltött munkahelyek szerepelnek a táblázatban.

*** 2002-ben indult; az ugyanilyen elnevezésű 2001-ben megszüntetett támogatási formában rendkívül alacsony volt a részvétel.

Forrás: Foglalkoztatási Hivatal adatai.

1. Munkaerő-piaci képzés

Az álláskeresők és a munkanélküliséggel veszélyeztetett munkavállalók foglalkoztatását elősegítő munkaerő-piaci képzés elsődleges célja, hogy a munka-

erő-piaci igényeknek megfelelő ismeretek nyújtásával hatékonyan támogassa a munkába állást, illetve a munkahely megtartását. A képzés irányulhat államilag elismert szakképesítés megszerzésére, az adott munkakör ellátásához szükséges szakmai ismeretek elsajátítására vagy a munkatevékenység magasabb szintű ellátását lehetővé tevő szakmai ismeretek megalapozására. A képzés szerepének súlyt ad, hogy napjainkban a regisztrált álláskeresők nagy részének nincs piacképes szakképesítése, ami pedig a tartós foglalkoztatás záloga.

A munkaügyi központok a munkaerő-piaci képzéseket a hatályos jogszabályok [1991. évi IV. törvény, a 6/1996. (VII. 16.) MüM-rendelet, valamint a 2001. évi CI. törvény és egyéb kapcsolódó jogszabályok] előírásai szerint, valamint az adott évi képzési tervük célkitűzéseit figyelembe véve támogatják és szervezik. Az éves képzési terveket a bejelentett munkaerőigények, az előző évi ellenőrzések, a kirendeltségek javaslatai és a kamarák véleménye alapján készítik el. Ha többféle képzési forrás áll rendelkezésre, általában célcsoportok szerint különítik el az egyes forrásokból támogatható képzések típusait.⁵

A regionális munkaügyi központok annak a személynek a képzését támogatják, aki:

- álláskereső vagy
- a 25. életévét – felsőfokú végzettségű személy esetén a 30. életévét – nem töltötte be, és a tanulói, hallgatói jogviszonya megszűnését követően álláskeresési támogatásra nem szerzett jogosultságot,
- gyermekgondozási segélyben, gyermeknevelési támogatásban, illetve terhességi gyermekágyi segélyben, gyermekgondozási díjban vagy ápolási díjban részesül,
- rehabilitációs járadékot kap,
- munkaviszonya várhatóan egy éven belül megszűnik, és ezt a munkaadó a munkavállalóval és a foglalkoztatási szolgálattal előzetesen írásban közölte, vagy
- közhasznú munkavégzésben vesz részt, vagy
- munkaviszonyban áll, de rendszeres foglalkoztatása képzés nélkül nem biztosított.

A Munkaerő-piaci Alapból olyan képzések támogathatók, mint:

- a szakképzési törvény által meghatározott szakképzések,
- a szakképesítés megkezdéséhez szükséges alapismeretek oktatása,
- pályaorientáló és álláskeresési ismeretek elsajátítása,
- szakképesítéssel rendelkezők államilag elismert nyelvvizsga megszerzésére irányuló képzése,
- közúti járművek vezetésére jogosító engedély megszerzését biztosító képzés.

A téma kapcsán utalni kell arra, hogy a munkaerő-piaci képzés mellett az *egész életen át tartó tanulás* a munkahely megtartásának és megszerzésének ugyancsak fontos eszköze, aminek az alapját a 2001 végén megszületett

⁵ Például: az Munkaerő-piaci Alap decentralizált foglalkoztatási alaprészből képzés céljára biztosított régiós keret (MpA képzési keret) a regionális képzőközpontokban használható fel, a Támop 1.1.2 kerete elsősorban a hátrányos helyzetű álláskeresők szakmához jutását biztosítja, az *Új pálya program* pedig a közszférából leépített vagy várhatóan egy éven belül leépítésre kerülő munkavállalóknak nyújt támogatást új ismeretek és szakképesítések megszerzéséhez.

felnttkepzési törvény fektette le.⁶ Kulcsfontosságú szerepe van a *vállalati képzésnek* is a munkanélküliség megelőzésében és a munkában állók alkalmazkodó képességének növelésében. Ennek ösztönzését szolgálja, hogy a vállalatok az általuk fizetendő szakképzési hozzájárulásnak az egyharmadát (az 1,5 százalék járulékból 0,5 százalékot) saját munkavállalóik képzésére fordíthatják.⁷ A saját dolgozók képzésére fordított összeg a mikro- és kisvállalkozások esetében a bruttó befizetési kötelezettség 60 százaléka. 2007-ben a szakképzési hozzájárulásból képződő Szakképzési Alap 33 milliárd forinttal gazdálkodhatott, amiből több mint 6 milliárdot tett ki a saját dolgozók képzésére fordított összeg. Ez az évek során folyamatosan növekszik, mégis lényegesen többre lenne szükség, mert a hazai felnttkepzésben részt vevők aránya messze kisebb, mint az EU átlaga – Magyarországon 2007-ben a férfiaknak mindössze 3,2 százaléka, a nőknek pedig 4,5 százaléka vett részt valamilyen képzésben –, ami az ország nemzetközi versenyképességét is kedvezőtlenül befolyásolja.

Az utóbbi időben egyre nagyobb szerepet kapnak az Európai Szociális Alapból finanszírozott programok, mint például: a *Lépj egyet előre!*⁸ vagy a közigazgatást elhagyók elhelyezkedésének elősegítése (*Új pálya program*), valamint a regionális képzőközpontok által szervezett képzések, a cégek szakképzési hozzájárulása terhére elszámolt képzések, a Társadalmi Megújulás Operatív Program (Támop) stb.

A munkanélküli két lehetőség közül választhat, ha képzésbe szeretne kerülni, és a képzését a foglalkoztatási szolgálat is indokoltnak tartja: 1. a munkaügyi központ által meghirdetett szakirányokban jelentkezik csoportos képzésre, vagy 2. maga keres az általa elképzelt és a foglalkoztatási szolgálat által elfogadott intézményt és képzést. Az előbbi a *csoportos* (ajánlott) képzés, az utóbbi az *egyéni* (elfogadott) képzés (*11. táblázat*). 2007-ben a képzések 85 százaléka a munkaügyi központok által ajánlott képzés volt, amelynek keretében 69 százalék szerzett OKJ szerinti képzettséget. A nem OKJ végzettséget adó, betanító tanfolyamon képesítést szerzők aránya viszont az elfogadott képzésnél magasabb: 24,3 százalék. Az elfogadott képzésben részt vevők között a nyelvi képzésben részt vevők aránya 4,5 százalékponttal magasabb, mint az ajánlott képzésben.

11. táblázat: Munkaviszonyban nem állók képzésben való részvétele a képzés jellege szerint, 2007

Képzési programok	Ajánlott képzés		Elfogadott képzés		Összesen	
	fő	százalék	fő	százalék	fő	százalék
OKJ szerinti képzés	22 909	69,1	3 806	65,2	23 715	68,6
Nem OKJ szerinti képzés	6 224	18,8	1 419	24,3	7 643	19,6
Nyelvi képzés	4 001	12,1	609	10,4	4 610	11,8
Összesen	33 134	100,0	5 843	100,0	38 968	100,0

Forrás: FSZH, 2008.

6 A felnttkepzés intézményrendszere: a Felnttkepzési Tanács; a felnttkepző intézmények és programok akkreditálásával kapcsolatos feladatokat ellátó Felnttkepzési Akkreditáló Testület, továbbá a Nemzeti Felnttkepzési Intézet. Az állam normatív támogatást nyújt az első, állam által elismert, OKJ szakképesítés megszerzéséhez, illetve a fogyatékos felnőttek általános, nyelvi és szakmai képzéséhez. Emellett az állam teljesen vagy részben díjmentesen biztosítja a második, állam által elismert, OKJ-ban szereplő szakképesítés megszerzésére irányuló képzést az 50 év felettiiek számára is.

7 A szakképzési hozzájárulás tehát felhasználható saját munkavállalók képzésére (a teljes hozzájárulás 33 százalékos mértékéig), vagy nyújtható szakképző iskoláknak (a teljes hozzájárulás 70 százalékos mértékéig), ill. felsőoktatási intézményeknek (a teljes hozzájárulás 35 százalékos mértékéig).

8 A 2006 januárját követő 15 hónapban több mint 15 ezer főt vontak be a *Lépj egyet előre!* képzési program első szakaszába. Közülük 62 százalék állásnélküli volt. 2008 őszén elindult a program második szakasza is, amelyben több mint 22 ezer felntt képzésére nyílik lehetőség.

A munkaerő-piaci képzésben részt vevők nemek szerinti összetételét a *nők relatív túlsúlya* jellemzi: 2007-ben arányuk 56,3 százalék volt. A képzésben részt vevők között viszonylag magas a fiatalabb korosztályok aránya is: *60,4 százalékuk 25 éven aluli. A képzésbe bevontak 23,4 százaléka legfeljebb nyolc általános iskolát végzett*; szakmunkásképző iskolai, szakiskolai végzettséggel 23,2 százalék, középiskolai végzettséggel 39,8 százalék, felsőfokú végzettséggel pedig 9,1 százalék rendelkezett (FSZH, 2008, 27. o.).

Képzési támogatásként *keresetkiegészítés vagy keresetpótló juttatás* adható, valamint megtéríthetők a képzéssel kapcsolatos költségek is. Keresetpótló juttatást kell megállapítani az álláskereső támogatásban részesülő személy részére az álláskereső támogatás folyósítása alatt megkezdett, a foglalkoztatási szolgálat által támogatott képzés időtartamára – az álláskereső támogatás folyósításának szüneteltetése mellett. Álláskereső támogatásban nem részesülő ügyfél részére mérlegelés alapján jár a keresetpótló támogatás.

A *keresetpótló juttatás* azonos a megállapításakor hatályos *kötelező legkisebb munkabérral* (a minimálbér 2008-ban: 69 000 forint). Ez csak a munkaügyi kirendeltség által ajánlott (csoportos) vagy elfogadott (egyéni) *intenzív* – heti 20 órás – *képzésben való részvétel esetén jár*.

A gyეს-gyed-gyeten és ápolási díjon lévők számára csak a képzési költség megtérítésére van mód, és csak olyan képzésekben vehetnek részt, amelyben a képzés időtartama *nem haladja meg a heti húsz órát*. Ez a korlátozás akkor született, amikor a támogatás igénybevétele mellett munkavégzés sem léphette túl ezt az időkeretet. Ma már akár napi nyolcórás munkát is vállalhatnak a gyermekgondozási segélyben részesülők, amit a képzésnél is lehetővé kellene tenni.

A *munkaviszonyban állók képzését* általában a munkaadó kezdeményezi. Ebben az esetben támogatásként – mérlegelési jogkörben – a tanfolyam költségeihez való hozzájárulás és a képzés miatt kiesett időre *keresetkiegészítés* állapítható meg. Ennek összege a képzés ideje alatt elért kereset és az átlagkereset különbözetéig terjedhet.

A képzési költség másik összetevője a *tanfolyam díja*. Ennek összegét *ajánlott* (csoportos) képzés esetén 100 százalékban, *elfogadott* (egyéni) képzésnél 70–100 százalékban szokták megtéríteni. Előfordul, hogy például 45 éven felüliek esetében 100 százalék a támogatás, a fiatalabbaknál viszont csak 50 százalék. A képzésben részesülő részére – az említettek mellett – az utazás, a szállás és ételmezés költségei is részben vagy egészében megtéríthetők.

A felnőttképzési törvény szerint *kizárólag akkreditált felnőttképzést folytató intézményekben* tanuló felnőttek *képzése* részesíthető támogatásban a *Munkaerő-piaci Alapból*.

A képzésre fordított kiadások összetételében a keresetpótló juttatás aránya a vizsgált időszakban egyharmad, a tanfolyami díjaké pedig 60 százalék körül mozgott. Hosszabb távon a keresetpótló juttatás fokozatos aránynövekedése

*Keresetpótló juttatás
= minimálbér*

„Megélhetési képzés”

tapasztalható, az álláskeresői járadék és egyes rétegek megemelkedett támogatásával összefüggésben. Igazán erőteljes változás e téren 2007-ben következett be, amikortól a keresetpótló juttatást – a korábbi 60 százalékról – a minimálbérrel azonosossá tették. Ennek háttérében az állt, hogy a Humán erőforrás Operatív program (*Hefop*) 1.1 programon belül finanszírozott képzések esetében már 2007 előtt is a minimálbérrel egyezően határozták meg a keresetpótló juttatás összegét. Jóllehet ennek folyósítási ideje a nyugdíjjogosultság szempontjából nem minősült szolgálati időnek, mégis nagy elégedetlenséget váltott ki azok körében, akik a decentralizált foglalkoztatási alapból támogatott képzésben vettek részt.

A jelenlegi szabályok a különféle forrásból támogatott képzéseken való részvételt *egységesen, a minimálbérrel honorálják, és a folyósítási idő minden esetben szolgálati időnek minősül*. Kirendeltségi visszajelzések szerint emiatt bizonyos álláskeresői esetében megjelent a „megélhetési képzés”. A támogatás összegének a megemelése az álláskeresői körében vonzóbbá tette a munkaerő-piaci képzésben való részvételt. A társadalombiztosítási szigorítások szintén ezt a tendenciát erősítik, továbbá a szolgálati idő megszerzése is a tanfolyamon való részvételre ösztönözheti a nyugdíj közelében állókat. A regisztrált ügyfelek jelentős csoportja akkor is jelentkezik képzésre, ha a megszerzett végzettséggel munkaerő-piaci esélyeik nem javulnak. A másik jelentős változás, hogy az így rendelkezésre álló forrásból a munkaügyi központok kevesebb főt tudnak képzésben részesíteni. Végül, a képzések árai is emelkedtek, ami visszavezethető arra, hogy az árajánlatok kiválasztása már nem közbeszerzési eljárás keretében történik. Ezáltal az elbírálási szempontok között nemcsak az alacsonyabb árra helyeződik hangsúly.

A minimálbérrel azonos képzési támogatás okozta túljelentkezés a *Lépj egyet előre! II. program* keretét is idő előtt kimerítette. E megélhetési támogatás 150 teljesített óránként járt a hallgatóknak azért, hogy az általános iskolát be nem fejezett, évek óta az inaktív táborát gyarapító, többségében roma lakosságot motiválja a képzésben való részvételre. A támogatás késedelmes folyósítása ugyan számtalan esetben okozott problémát, a tavalyi összettel 10,6 milliárd forintos kerettel induló programot mégis le kellett állítani, mert elfogyott az arra szánt pénz (*HVG*, 2008, 92. o.). A megélhetési támogatás és a rendszeres szociális segély együttes folyósítása is felháborodást váltott ki, különösen a kistérségeken. Az önkormányzatok úgy gondolták, hogy a rendszeres szociális segély nem illeti meg a képzések résztvevőit, mivel ingyenes képzésen vesznek részt, s emellett megélhetési támogatásban is részesülnek.

Összességében megállapítható, hogy az a cél, hogy a keresetpótló juttatás összegének emelésével növeljék a képzési hajlandóságot, teljesült. Az érdeklődés megugrott, de a beiskolázható létszám sajnos nem követte ezt az igény-növekedést, mivel a támogatásra fordítható összeg nem lett annyival több, mint amilyen mértékben a keresetpótló juttatás és járulékainak összege emel-

kedett. Kérdés, hogy a képzésre fordított fajlagos kiadások növekedését igazolja-e majd a képzés eredményességének egyéni elhelyezkedési rátákban kimutatható javulása.

2. Tartós munkanélküliek bértámogatása

A tartós munkanélküliek bértámogatásának a célja, hogy – a tartós munkanélküliek felvételével és betanításával járó többletköltségek, valamint az alacsony termelékenység kompenzálásával – arra ösztönözze a munkáltatókat, hogy a támogatás lejárta után is tartsák meg a munkahelyi beilleszkedés folyamatán túlesett munkavállalókat. A támogatás feltételei 2007. január elsejétől jelentősen megváltoztak. A korábbi szabályok átláthatatlanok voltak, mert a foglalkoztatási törvényben párhuzamosan – gyakran átfedésekkel – többféle aktív eszköz nyújtott bér- és járuléktámogatást. Ezt – az európai uniós elvekkel nem harmonizáló helyzetet – úgy kellett átalakítani, hogy megfeleljen az Európai Unió jogszabályainak.

Az új bértámogatási rendszer célja továbbra is az, hogy elősegítse a hátrányos helyzetűek foglalkoztatását. Olyan csoportoknak az álláshoz jutását segítse elő, akiknek különös nehézségekkel kell szembenézniük elhelyezkedésük során. A különbség a korábbiakhoz képest, hogy a 2204/2002/EK-rendelet alapján kell meghatározni azt, hogy ki minősül hátrányos helyzetűnek. Ennek alapján a támogatás azoknak a munkaadóknak nyújtható, akik vállalják olyan személyek foglalkoztatását, akik az EK-rendeletnek megfelelnek.⁹

A hivatkozott EK-rendelet szerint hátrányos helyzetű személy az az *álláskereső*, aki

- legfeljebb alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezik, vagy
- a foglalkoztatás megkezdésekor az 50. életévét betöltötte, vagy
- 25 évesnél fiatalabb pályakezdő álláskereső, vagy
- megváltozott munkaképességű,¹⁰ vagy
- a foglalkoztatás megkezdését megelőző 16 hónap során legalább 12 hónapig (pályakezdő álláskeresőnek nem minősülő személy esetében 8 hónapból 6 hónapig) a munkaügyi központ kirendeltsége által álláskeresőként volt nyilvántartva, vagy
- saját háztartásában legalább egy, 18 évesnél fiatalabb gyermeket egyedül nevel, vagy
- a foglalkoztatás megkezdését megelőző 12 hónapon belül gyermekgondozási segélyben, gyermeknevelési támogatásban, illetve terhességi gyermekágyi segélyben, gyermekgondozási díjban vagy ápolási díjban részesült, vagy
- a foglalkoztatás megkezdését megelőző 12 hónapon belül előzetes letartóztatásban volt, szabadságvesztés, illetve elzárás büntetését töltötte.

A 12. táblázat szerint a 2007 óta igénybe vehető bértámogatásokból több mint 20 ezren részesültek, ebből 95 százalék volt hátrányos helyzetű és 5 százalék megváltozott munkaképességű. A bértámogatásban részesülő hátrányos

9 Az új rendszer bevezetésével egyidejűleg önálló támogatási formaként megszűnt a foglalkoztatás bővítését szolgáló támogatás (ezen belül a 45. életévüket betöltött személyek kedvezőbb bértámogatása, a foglalkoztatáshoz kapcsolódó járulékok átvállalása, ezen belül az 50 évesnél idősebb álláskeresők, valamint a szabadságvesztésből szabadultak és pártfogói felügyelet alatt állók kedvezőbb járulékvállalása.) Ugyanerre a sorsra jutott a részmunkaidős foglalkoztatás támogatása; a rehabilitációs foglalkoztatás bővítését szolgáló bér- és járulékvállalás; valamint a pályakezdő álláskeresők munkatapasztalat-szerzésének támogatása, a pályakezdő álláskeresők foglalkoztatási támogatása és a munkaerő-kölcsönzés keretében történő foglalkoztatás támogatása.

10 A bértámogatás megállapítása során *megváltozott munkaképességű személynek* kell tekinteni azt az álláskeresőt: – akinek a munkaképesség-csökkenése – az Országos Rehabilitációs és Szociális Szakértői Intézet (ORSZI) szakvéleménye szerint – a 40 százalékot eléri, vagy – aki a munkaképesség-csökkenésének mértékéről az ORSZI igazolásával nem rendelkezik, de – foglalkozás-egészségügyi szakellátó hely szakvéleménye alapján – megállapítható, hogy munkavállalási és munkahely-megtartási esélyei testi vagy szellemi károsodása miatt csökkentek.

helyzetűek közül minden tízedik az alacsony iskolai végzettségűek közül került ki, közel egyötödük pedig 50 éven felüli volt. A fiatalok előfordulási gyakorisága is jelentős: minden negyedik támogatott 25 év alatti pályakezdő.

12. táblázat: A foglalkoztatás bővítését bővítést szolgáló bértámogatással felvettek létszáma, 2007

Támogatotti kategóriák	Létszám (fő)	Százalékos megoszlás
Álláskereső, legfeljebb alacsony iskolai végzettséggel	2 321	11,2
Álláskereső, aki a foglalkoztatásakor betöltött az 50. évét	3 785	18,4
Álláskereső, 25. életévét még be nem töltött pályakezdő	5 183	25,1
Tartós munkanélkülinek megfelelő álláskereső	7 088	34,4
Legalább egy, 18 évesnél fiatalabb gyermeket egyedül nevelő álláskereső	588	2,9
Gyes-gyed-gyet és ápolási díjról visszatérő álláskereső	534	2,6
Álláskereső, előzetes letartóztatásban, illetve elzárásban	26	0,1
Hátrányos helyzetű álláskeresők összesen	19 525	94,7
Munkavállaló (foglalkoztatásakor betöltötte az 50. életévét)	64	0,3
Munkavállaló (legfeljebb alacsony iskolai végzettséggel)	10	0,0
Hátrányos helyzetű munkavállaló összesen	74	0,3
Megváltozott munkaképességű álláskereső	1 027	5,0
Mindösszesen	20 626	100,0

Forrás: FSZH (2008).

2007. január elsejétől a munkaadó részére 12 hónapra meg kellett téríteni a támogatott munkavállaló munkabér- és járulékainak 50 százalékát, megváltozott munkaképességű munkavállaló foglalkoztatása esetén pedig a 60 százalékát. A támogatási idő 12 hónapban való egységes rögzítése elvonta a kirendeltségek mérlegelési jogát a támogatási idő megítélésében. Ez korlátozta a kirendeltségek szabadságát az aktív eszközökre fordítható decentralizált foglalkoztatási alaprész felhasználásában, és csökkentette a munkaerő-piaci beavatkozások hatékonyságát. Ugyanez a kritika fogalmazódott meg a támogatási mértékek egységesítésével kapcsolatban is. Ezt kiküszöbölendő, 2008. január elsejétől újabb változás következett be a bértámogatás feltételrendszerében. Ennek során engedélyezték, hogy a támogatási időt egy évnél rövidebb időszakokra is meg lehessen állapítani, de a 12 hónapos foglalkoztatást a munkáltatónak ebben az esetben is vállalnia kell. A támogatás mértéke is lehet alacsonyabb, mint a munkabér és járulékainak 50, illetve 60 százaléka. Ezek a mértékek 2008. január elsejétől csak a felső határát jelentik a támogatás összegének és időtartamának.¹¹

További kikötés, hogy a munkáltató a kérelem benyújtását megelőző hat hónapon belül hasonló munkakörben foglalkoztatott munkavállaló munkaviszonyát a működési körében felmerülő okból, rendes felmondással nem szüntethette meg, továbbá kötelezettséget vállalt arra, hogy ezt a támogatás folyósításának időtartama alatt sem teszi meg.

11 – 2007. évi CLXXIX. törvény egyes munkaügyi tárgyú törvények módosításáról, Flt. módosítása: 16. §.

A bértámogatásba beépült a *munkahely-megőrzés* támogatása is. A csekély összegű (*de minimis*) támogatások (lásd keretes írásunkat) európai uniós szabályai szerint támogatásban részesülhet a munkaadó, ha olyan *hátrányos helyzetű személy* (munkavállaló) továbbfoglalkoztatására vállal kötelezettséget, *akit munkahelyének elvesztése fenyeget*, vagyis:

- akinek munkaviszonyát a munkáltató működési körébe tartozó okból rendszer felmondással megszünteti, vagy akinek határozott időre szóló munkaszerződése 90 napon belül lejár, és
- a továbbfoglalkoztatás megkezdésekor 50. életévét betöltötte, vagy
- középfokú iskolai végzettséggel nem rendelkezik, kivéve, ha
- a korábbi munkaviszony megszűnését követő 60 napon belül munkaszerződést kötnek a felek.

Általános tudnivalók a csekély összegű (*de minimis*) támogatásról*

Az Európai Közösséget létrehozó Szerződés 87. cikk 1. bekezdése szerint a *közös piaccal összeegyeztethetetlen* minden olyan – a tagállamok által, vagy állami forrásból bármilyen formában – nyújtott támogatás, amely bizonyos vállalkozásokat vagy bizonyos áruk termelését előnyben részesítve torzítja a versenyt – vagy ennek veszélyével fenyeget, ha érinti a tagállamok közötti kereskedelmet.

Az Európai Bizottság folyamatosan vizsgálja a tagállamokban a vállalkozásoknak nyújtott támogatásokat, és a Bizottságnak be kell jelenteni minden új támogatás bevezetésére vagy a meglévők módosítására irányuló szándékot. *Magyarországon a bejelentés a PM Támogatásokat Vizsgáló Irodáján keresztül történik.*

E bejelentési kötelezettség alól – többek között – *mentesek a de minimis támogatások*, mivel azok összege oly csekély, hogy nem torzítja a versenyt. Csekély összegű támogatásnak minősül minden állami forrásból nyújtott támogatás, amelyről jogszabály kimondja, hogy *de minimis* támogatásnak kell tekinteni. *Egy vállalkozásnak bármilyen forrásból, csekély összegű támogatás jogcímén odaítélt támogatás tartalma – három pénzügyi évet tekintve – nem haladhatja meg a 200 000 eurónak, közúti szállítás esetén pedig a 100 000 eurónak megfelelő forintösszeget.*

* 2007. január elsejétől a *de minimis* támogatást a Bizottságnak az EK-Szerződés 87. és 88. cikkének a *de minimis* támogatásokra való alkalmazásáról szóló, 2006. december 15-én elfogadott 1998/2006/EK-rendelete szabályozza.

3. Közhasznú foglalkoztatás

Foglalkoztatáspolitikai megközelítésben a közhasznú foglalkoztatásnak az a funkciója, hogy:

- a munkaügyi központok által felkínált állások számát gyarapítsa,
- tegye lehetővé a munkavállalási hajlandóság vizsgálatát,
- jövedelemhez juttassa azokat, akik kimerítették jogosultságukat a munkanélküli-ellátásra,

- más lehetőség hiányában biztosítsa a munkanélküli-ellátáshoz, illetve a nyugdíjjogosultságához szükséges munkaviszony megszerzését,
- munkaalkalmat kínáljon azoknak, akiknek az elhelyezkedése normál (nem támogatott) állásokban kilátástalan, és
- lehetőséget adjon a munkahelyi tapasztalatszerzésre, s ezáltal az egyéni elhelyezkedési esélyek növelésére.

Az a munkaadó, aki munkanélkülit a lakosság vagy a település általános szükségleteit kielégítő területen közhasznú munkavégzésre alkalmaz, kérheti, hogy térítsék meg a foglalkoztatásból eredő közvetlen költségeinek legfeljebb 70 százalékát, ha a szolgáltatás ellenértékeként díjazásban nem részesül. Közhasznú munkavégzés címén egyfelől a közfeladatok elvégzése támogatható, másfelől az önkormányzat által önként vállalt, a lakosságot, illetve a települést érintő feladatok ellátása. Mivel a szegényebb önkormányzatoknak még a 30 százalékos költségrészesedés előteremtése is nehézséget okoz, ezért azokon a településeken, ahol a regionális munkügyi tanácsok ezt indokoltan tartják, a decentralizált foglalkoztatási alaprészből nyújtható támogatás aránya *90 százalékra növelhető*. Amennyiben a támogatás forrása a Munkaerő-piaci Alap központi kerete, a Munkaerő-piaci Alap Irányító Testülete ennek mértékét ugyancsak 90 százalékban, időtartamát pedig két évben határozhatja meg.

Közhasznú munkában csak a foglalkozási szolgálat *által kiközvetített álláskereső* alkalmazható, mégpedig *munkaviszony* keretében. A foglalkoztatásnak *pótlólagosnak* kell lennie, ami azt jelenti, hogy ezzel a statisztikai állományi létszámnak a felvételt megelőző hónaphoz képest növekednie kell. Ugyanazt a munkanélkülit folyamatosan *legfeljebb egy évig* lehet közhasznú munkavégzésben alkalmazni. Ezt két éven belül megismételni csak akkor szabad, ha az álláskereső a közhasznú munkára kiközvetítés időpontjában nem jogosult álláskeresési (munkanélküli-, vállalkozói) járadékra.

A 45 éven felüli álláskeresők közhasznú foglalkoztatásához másfél, az 50 éven felüliek esetében pedig legfeljebb 2 évig adható támogatás, ha a munkavégzés egészségügyi-szociális, művelődési, közoktatási és környezetvédelmi feladatok ellátására irányul. A roma lakosság közhasznú foglalkoztatásának nem feltétele a statisztikai állományi létszám bővülése. A támogatás mértéke esetükben elérheti az alkalmazás közvetlen költségeinek 90 százalékát, időtartama pedig a két évet.

A közhasznú munkavégzés költségei között a bérek és járulékai, a munka- és védőruha-juttatás költségei, a szerszámok, munkaeszközök, továbbá a munkásszállításból és az irányítási többletfeladatokból adódó ráfordítások számolhatók el.

A férfiak a közhasznú foglalkoztatottak között továbbra is sokkal nagyobb számban vesznek részt, mint a nők. A 25 éven aluli fiatalok aránya a közhasznú foglalkoztatottak között ugyanakkor jóval kisebb, mint amekkora a

munkanélküliek összességén belüli részarányuk. Ezzel szemben az 50 éven felüliek részvételi aránya növekvő mértékű. A közhasznú foglalkoztatásban *a legfeljebb nyolc általános iskolai végzettséggel* rendelkezők vannak *túlsúlyban*. Számukra ez a foglalkoztatási forma valóban az utolsó mentővár a legális munkavégzésen keresztüli jövedelemszerzésre. Az alacsony iskolai végzettséggel is összefüggésben a közhasznú munkán foglalkoztatottak többsége alacsony kvalifikációt igénylő, kommunális jellegű tevékenységet lát el. *Többségük (76,6 százalék) 2007-ben is kommunális munkát végzett*. A struktúrák a többi tevékenységfajtnál is bemerevedtek.

Többek között emiatt is sokan kritizálták a közfoglalkoztatást, közülük a legmarkánsabban Kertesi Gábor kutató, aki tanulmányában úgy fogalmazott, hogy a közfoglalkoztatás sem a romákat, sem pedig más, mélyszegénységben élő embereket nem emeli ki a társadalomalatti lét viszonylatából. „Munkát ad nekik, de olyan társadalmi összefüggések közepette, amelyek – akarva-akaratlanul is – hosszú távon megerősítik mindazokat a belső tulajdonságokat és külső viszonylatokat, amelyek újratermelik mindazt, ami miatt ezek az emberek támogatásra szorulnak. A szegénységben élő romák – és más szegények is – leginkább attól szenvednek, hogy megélhetési forrásaik rendszertelenek; hogy jövedelmük, amelyből élnek, másoktól függ; hogy a társadalom intézményeivel szemben kiszolgáltatottak; továbbá hogy a munka, amelyet végeznek, megalázónak számít a helyi társadalomban. A jóléti foglalkoztatás formái pontosan leképezik ezeket a formákat: *rendszertelen* és rövid távú munkákat kínálnak; tartósítják a *segélyfüggőséget*, megerősítik a hatóságokkal szembeni *kiszolgáltatottságot*, és negatív társadalmi sztereotípiáknak megfelelő – *megalázó* – munkákra kényszerítik őket. (...) Mi lenne az alternatíva? Társadalmi integrációt biztosító tartalmas projektek, amelyek – ha megfelelő *szakértelemmel* működtetik őket – kivezetnek a társadalomalatti létezés reménytelen világából.” (Kertesi, 2005, 191. o. – *kiemelések az eredetiben*)

A *közmunka* jogszabályban¹² kinyilvánított célja: a munkanélküliség csökkentésére alkalmas fejlesztési, felújítási, különösen infrastrukturális és környezetvédelmi, továbbá az elmaradott térségek felzárkóztatását célzó közfeladatok ellátásának ösztönzése, a munkanélküliek és az ellátásból már kiszorultak számára szervezett foglalkoztatási programokkal. A támogatáshoz pályázati úton lehet hozzájutni, aminek forrását általában a költségvetés biztosítja.

Foglalkoztatáspolitikai megközelítésben, a közmunkában történő foglalkoztatás funkciója, hogy:

- az érintettek megfelelő előképzettséggel és hajlandósággal rendelkező körét vonja legalább betanító jellegű képzésbe, ötvözve a képzést és a foglalkoztatást;
- azokban a depressziós térségekben jelentsen „tömegesebb” megoldást, ahol az önkormányzaton kívül nincs más munkáltató;

A közfoglalkoztatásnak további két formája létezik: a közcéli munka és a közmunka

12 – 199/2008. (VIII. 4.) kormányrendelet a közmunkaprogramok támogatási rendjéről.

- segítse a gazdálkodó szervezetek felelősségvállalását a munkanélküliségi probléma iránt (kooperáció, anyagi áldozatvállalás);
- ösztönözze az önkormányzatok együttműködését, a foglalkoztatási gondok kistérségi szintű kezelését.

2007-ben mintegy
15 ezer főt alkalmaztak
köz munkán

A közmunkaprogram szervezését elnyerő szervezetnek 2008 augusztusától vállalnia kell, hogy az általa foglalkoztatott személyek közül legalább 40 százalék a rendszeres szociális segélyezettekből kerül ki.¹³

A *köz célú foglalkoztatást* a szociális törvény szabályozza. E szerint a települési önkormányzat a nem foglalkoztatott személyek munkaerő-piaci helyzetének javítása érdekében *foglalkozást szervez*. A foglalkoztatási kötelezettség *köz munka, közhasznú munka* vagy *köz célú munka* (a továbbiakban együtt: az önkormányzat által szervezett foglalkoztatás) biztosításával teljesíthető. Az önkormányzat által szervezett foglalkoztatás időtartama legalább harminc munkanap, kivéve, ha a nem foglalkoztatott személyt alkalmi munkavállalói könyvvel foglalkoztatják. A nem foglalkoztatott személy által egybefüggően végzett köz célú munka időtartama a 12 hónapot nem haladhatja meg.

2007-ben havi átlagban
16 650 foglalkoztattak
köz célú munkán

A települési önkormányzat által szervezett köz célú munka keretében foglalkoztatottak után a települési önkormányzat támogatást igényelhet. A támogatás mértékét minden évben a Magyar Köztársaság költségvetési törvénye határozza meg. Ez kötött felhasználású normatíva. Ha nem mindegyik önkormányzat alkalmaz köz célú munkát, a megmaradó forrásra többlettámogatási igényt nyújthatnak be az önkormányzatok.

A 2009-ben kezdődő *Út a munkához* program a rendszeres szociális segélyezettek közül azoknak, akik munkára képesek és foglalkoztatható állapotban vannak, *segély helyett köz foglalkoztatást* kínál. Ennek egyik forrása az önkormányzatok által szervezett közhasznú munkavégzés kerete lesz, amit átcsoportosítanak a köz célú munka finanszírozására. A közhasznú munkavégzés támogatása csak a civil szervezetben marad meg. Az önkormányzatok 3000 fő foglalkoztatására kapnak lehetőséget, akiknek a feladata a köz foglalkoztatás szervezése lesz. Az erre vonatkozó elképzeléseiket az önkormányzatoknak köz foglalkoztatási tervben kell kifejtteniük, amit a foglalkoztatási szolgálattal együttműködve kell kidolgozniuk. A választott megoldás sikerességét illetően kétségek fogalmazódtak meg, elsősorban azért, mert az eddigi tapasztalatok nem bizonyították, hogy a köz foglalkoztatás elvezet a támogatás nélküli munkák világába.

4. Munkanélküliek vállalkozóvá válásának támogatása

2007. január elsejétől a vállalkozások indításához korábban adható két, elterően működő vállalkozói támogatást – egyfelől az álláskereső vállalkozóvá válásának támogatását, másfelől az önfoglalkoztatóvá válás támogatását – összevonták. Azóta:

13 – 199/2008. (VIII. 4.) kormányrendelet a közmunkaprogramok támogatási rendjéről szóló 49/1999. (III. 26.) kormányrendelet módosításáról.

- hárommillió forintig terjedő tőketámogatás nyújtható *visszatérítendő és/vagy vissza nem térítendő formában* egyaránt, és
- a vállalkozóvá váló álláskereső részére a *minimálbér összegének megfelelő*, legfeljebb havi támogatás állapítható meg, függetlenül attól, hogy az álláskereső részesül-e járadékban, vagy sem.

A támogatások együttesen vagy külön is adhatók. Mindkét támogatás annak az álláskeresőnek nyújtható, akit

- a munkaügyi kirendeltség legalább három hónapja álláskeresőként nyilvántart, és aki
- önmaga foglalkoztatását egyéni vállalkozás keretében vagy társas vállalkozás személyesen közreműködő tagjaként (társas vállalkozás indításával vagy már működő társas vállalkozáshoz csatlakozással) oldja meg.

A támogatást álláskereső kapja, ezért az EU szempontjából nem minősül állami támogatásnak. A kamatmentes tőkejuttatáshoz az álláskeresőnek rendelkeznie kell a vállalkozás beindításához szükséges bruttó beruházás költségének legalább 20 százalékát elérő saját forrással, továbbá anyagi biztosítékkal (például ingó, ingatlan fedezet, bankgarancia stb.) a támogatás visszafizetéséhez.

13. táblázat: A vállalkozóvá válás támogatásának különböző formáiban részesülők száma 2007-ben

Támogatási formák	Létszám (fő)	Százalékos megoszlás
Minimálbér továbbfolyósítása, maximum hat óra	2 111	91,0
Maximum havi minimálbér + maximum hárommillió forintig terjedő visszatérítendő tőkejuttatás	51	2,2
Maximum havi minimálbér + maximum hárommillió forintig terjedő vissza nem térítendő tőkejuttatás	30	1,3
Hárommillió forintig terjedő visszatérítendő tőkejuttatás	24	1,0
Három hónapig terjedő vissza nem térítendő tőkejuttatás	105	4,5
Támogatottak összesen	2 321	100,0

Forrás: FSZH (2008) 29. o.

5. A megváltozott munkaképességű munkavállalókat foglalkoztató munkaadók érdekeltségi rendszere¹⁴

A foglalkoztatási törvény 41/A paragrafusában szerint a munkaadó a megváltozott munkaképességű személyek foglalkozási rehabilitációjának elősegítése érdekében rehabilitációs hozzájárulás fizetésére köteles (2008-ban fejenként 164 400 forint), ha az általa foglalkoztatottak létszáma a 20 főt meghaladja, de közülük a megváltozott munkaképességű személyek száma nem éri el a létszám 5 százalékát. A munkaadó a hozzájárulásra a negyedévi foglalkoztatási arány alapján számított előleget köteles negyedévenként befizetni.

¹⁴ Ez az anyag rész *Lechnerné (2008)* tájékoztatója alapján készült.

5.1. A megváltozott munkaképességű munkavállaló foglalkoztatását elősegítő támogatási rendszer főbb elemei

2006 novemberétől a rehabilitációs foglalkoztatás új eleme a megváltozott munkaképességű munkavállalókat foglalkoztató munkaadók *akkreditációs rendszere*.¹⁵ Ennek keretében a megváltozott munkaképességű munkavállalókat foglalkoztató munkaadók foglalkoztatási szempontú minősítésére kerül sor. Az akkreditáció alapja a kérelemben megjelölt telephelyek, fióktelepek minősítése. Az akkreditációs tanúsítvány szintenként eltérő érvényességi időre állítható ki három minősítési szinten: 1. alaptanúsítvány (5 évig érvényes), 2. rehabilitációs tanúsítvány (3 évig érvényes), 3. kiemelt tanúsítvány (2 évig érvényes). Utóbbi *védett szervezeti cím* használatára jogosít. Ugyanez a cím illeti meg a kiemelt tanúsítvány alapvető feltételeivel rendelkező, valamennyi feltételt egy éven belül elérő, feltételes tanúsítványt kapott munkaadót (a feltételes tanúsítvány maximum egy évre adható ki).

A megváltozott munkaképességű munkavállalókat foglalkoztató munkáltatók akkreditációja

Minden – a Munka törvénykönyve szerinti – munkaadó számára kiadható az akkreditációs tanúsítvány, a foglalkoztatott létszámtól függetlenül, az akkreditációs kérelemben foglalt minősítési szintre, két sajátos, létszámmra vonatkozó feltétellel.

1. Ha a megváltozott munkaképességű munkavállalók átlagos statisztikai állományi létszáma a kérelem benyújtását megelőző három hónap átlagában eléri, vagy meghaladja a húsz főt, és aránya eléri, vagy meghaladja a munkáltatónál alkalmazásban állók statisztikai állományi létszámának 40 százalékát, a munkáltató részére bértámogatás csak akkor adható, ha *rehabilitációs* foglalkoztatónak nyilvánították, vagy *védett foglalkoztatóvá* minősítették.

2. A *kiemelt (és ideiglenes) tanúsítványt* csak annak a munkaadónak lehet kiállítani, aki legalább 50 főt, ezen belül legalább létszáma felében legalább 50 százalékban megváltozott munkaképességű munkavállalót foglalkoztat. Az akkreditáció telephelyenként történik. A központi, helyi költségvetési szervek és intézményei, valamint a szociális foglalkoztatás célját szolgáló telephelyek nem akkreditálhatók. Az akkreditációs eljárást a Foglalkoztatási és Szociális Hivatal működteti, erre szakosodott munkaügyi szakértők bevonásával.

A kiemelt tanúsítvány megszerzéséhez már 2006-tól érdeke fűződött a korábban kiemelt támogatásban részesülő munkaadóknak (egyres támogatási jogosultságok jogszabály szerint ennek függvényében álltak fenn), a többi támogatást igénylő munkaadó esetében 2007. július elsejétől vált támogatási feltétellé az akkreditációs tanúsítvány.

5.2. Munkaadók támogatása

1. *Megváltozott munkaképességű munkavállalókat foglalkoztatók tartós foglalkoztatási támogatása*: 2006. január elsejétől hatályba lépett egy új bértámogatási rendszer, ami *normatív* és *pályázható* elemeket tartalmaz.¹⁶

15 Jogszabályok: 176/2005. (IX. 2.) kormányrendelet, 14/2005. (IX. 2.) FMM-rendelet, 26/2005. (XII. 27.) FMM-rendelet. Részletes tájékoztatót lásd: www.afsz.hu.

16 A támogatási rendszer jogi keretei: 177/2005. (IX. 2.) kormányrendelet; 15/2005. (IX. 2.) FMM-rendelet.

Normatív elem: a foglalkozási rehabilitációhoz nyújtott bértámogatás a megváltozott munkaképességű munkavállalónak téríti meg a kifizetett munkabér és közterheit, annak 40–100 százalékáig. Ebben azok a munkaadók részesülhetnek, akik a legalább 50 százalékos munkaképesség-változásról, illetve össz-szervezeti egészségkárosodásról Országos Orvosszakértői Intézet (OOSZI), illetve ORSZI-igazolással rendelkező munkavállaló munkaképességének megfelelő munkahelyi környezetet teremtenek, betartják a munkaügyi és munkavédelmi szabályokat, és ezt akkreditációs tanúsítvánnyal igazolják (támogatás az első munkavállaló foglalkoztatásától igényelhető).

Pályázható elem: lehetőség van a munkavégzésben közvetlenül közreműködő *segítő személyek*¹⁷ bérének 100 százalékos megterítésére a ráfordított munkaidő arányában, ha azt a foglalkoztatott állapota indokolja (nem tartoznak ide a szociális, mentális, egészségügyi támogatást nyújtó segítő személyek).

2. *Megváltozott munkaképességű, a munkaügyi kirendeltségen nyilván tartásba vett álláskereső foglalkoztatását (munkába helyezését, beilleszkedését) segítő bértámogatás* [Flt. 16.§; 6/1996. (VII. 16.) MüM rendelet 11.§]: ennek szabályait a 2.2. alfejezetben már ismertettük.

3. *Hátrányos helyzetű álláskeresők foglalkoztatását elősegítő támogatások*, amelyekre a munkaadó adott élethelyzetben lévő (pályakezdés, gyermek vagy közeli hozzátartozó ápolása, idősödő, 50 év feletti életkor vagy alacsony, alapfokút nem meghaladó iskolai végzettség) *megváltozott munkaképességű álláskeresők foglalkoztatása esetén is jogosult*, a munkaképesség csökkenés mértékétől függetlenül.¹⁸ Ezek igénybevételére a Start-kártyák adnak lehetőségek, amelyekre a későbbiekben visszatérünk.

4. *Megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatását elősegítő beruházási támogatás:* a foglalkoztatás támogatási rendszerhez illeszkedik az a szabályozás, amely a megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatását beruházási eszközökkel segíti.¹⁹

A Munkaerő-piaci Alap *rehabilitációs alaprészéből* a megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatására kötelezettséget vállaló (foglalkoztatási kötelezettség) munkaadó részére pályázati eljárás alapján támogatás nyújtható munkahely létesítésére, illetve

- a) a termelő-, szolgáltató létesítményei a megváltozott munkaképességű munkavállaló foglalkoztatásával összefüggő átalakítására,
- b) a megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatásához szükséges eszközök, berendezések beszerzésére, átalakítására,
- c) a megváltozott munkaképességű munkavállaló foglalkoztatása érdekében a munkahely és a munkaeszközök korszerűsítésére,
- d) olyan beruházásra, amely a megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatása érdekében – beruházással egybekötött – munkahely létesítésére, korszerűsítésére és fejlesztésére, továbbá létesítmény építésére, szerelésére,

¹⁷ Munkahelyi segítő személy csak a megváltozott munkaképességű munkavállaló munkaadójával munkaviszonyban álló, a megváltozott munkaképességű munkavállaló munkaköréhez közvetlenül kapcsolódó, kisegítő, kiszolgáló, őt betanító tevékenységet végző (de annak fő tevékenységét nem ellátó) személy lehet.

¹⁸ – 2004. évi CXXXIII. törvény a pályakezdő fiatalok, az ötven év feletti munkanélküliek, valamint a gyermek gondozását, illetve a családtag ápolását követően munkát keresők foglalkoztatásának elősegítéséről, továbbá az ösztöndíjas foglalkoztatásról; 31/2005. (IX. 29.) PM-rendelet a Start-kártya felhasználásának, a járulékkedvezmény érvényesítésének, továbbá elszámolásának részletes szabályairól.

¹⁹ – 6/1996. (VII. 16.) MüM-rendelet a foglalkoztatást elősegítő támogatásokról, valamint a Munkaerő-piaci Alapból foglalkoztatási válsághelyzetek kezelésére nyújtható támogatásról.

bővítésére, illetve átalakítására, biztonságosabbá tételére, valamint munkaeszközök beszerzésére, átalakítására és biztonságosabbá tételére irányul.

A támogatás a megfelelő feltételekkel rendelkező pályázó számára *befogadó munkahelyekre [a-c] pontok*] csekély összegű (*de minimis*) támogatásként, *rehabilitációs foglalkoztatásra [d] pont*] a védett szervezetekre vonatkozó EU-foglalkoztatás támogatási előírás alapján nyújtható. Új munkahely létesítéséhez mindkét támogatási forma esetén csak legalább 50 százalékban megváltozott munkaképességű, illetve egészségkárosodással rendelkező munkavállalók foglalkoztatása esetén nyújtható támogatás, amelyhez *visszatérítendő és vissza nem térítendő formában*, valamint *e két lehetőségkombinációjával lehet hozzájutni*.

2007-ben összesen 2300 munkahelyhez nyújtottak támogatást a Rehabilitációs Alapból. Ezek 38,7 százalékából lett új rehabilitációs munkahely.

5. *Piaci előnyben részesítési lehetőség a csoportos rehabilitációs foglalkoztatást végző munkaadók számára:*²⁰ 2007. január elsejétől az ajánlatkérő a közbeszerzési eljárásban való részvétel jogát a külön jogszabályban meghatározottak szerint fenntarthatja, illetve köteles fenntartani az olyan, védett foglalkoztatónak minősülő szervezetek, védett szervezeti szerződést kötött szervezetek, továbbá szociális foglalkoztatási engedéllyel rendelkező szervezetek számára, amelyek ötven százalékot meghaladó mértékben megváltozott munkaképességű munkavállalókat foglalkoztatnak, illetve az olyan szociális foglalkoztatás keretében szociális intézményben ellátottakat foglalkoztató szervezeteknek, amelyek ötven százalékot meghaladó mértékben fogyatékos munkavállalókat foglalkoztatnak. Erre a tényre az eljárást megindító felhívásban az ajánlatkérőnek hivatkoznia kell.

6. *Támogatások csoportos rehabilitációs foglalkoztatáshoz:* A szociális és munkaügyi miniszter által kiírt pályázati eljárás keretében a *védett foglalkoztatók* részére költségkompenzációs támogatás, *nyílt munkaerőpiacon nem foglalkoztatható személyeket is foglalkoztató közhasznú társaság* számára rehabilitációs költségtámogatás megállapítására van mód (a pályázati felhívás és a támogatottak névsora az SZMM honlapján tekinthető meg).²¹

A *szociális intézményekben*²² *gondozott személyek* intézményen belüli foglalkoztatását 2006 júliusától két új foglalkoztatási forma, a készségfejlesztő jellegű munka rehabilitáció és a fejlesztő foglalkoztatás (határozott idejű munkaviszony) – együtt: szociális foglalkoztatás segíti. A fejlesztő foglalkoztatás megvalósításába az intézmény más foglalkoztatót is bevonhat.

5.3. *A munkavállaló érdekeltsége*

2008-ban nem változtak a 2007. december 31-én rokkantsági nyugdíjban, baleseti rokkantsági nyugdíjban részesülők foglalkoztatási szabályai. A 2008-ban újonnan megállapított ellátások (rokkantsági nyugdíj, baleseti rokkantsági nyugdíj, rehabilitációs járadék) mellett azonban más szabályok szerint

20 – 2003. évi CXXIX. törvény a közbeszerzésekről 17/A.§; 302/2006. (XII. 23.) kormányrendelet a védett foglalkoztatók részére fenntartott közbeszerzések részletes szabályairól.

21 – 177/2005.(IX.2) kormányrendelet; 15/2005.(IX.2.) FMM-rendelet.

22 Szociális intézmény: a nappali és szakosított ellátást nyújtó intézmények összessége. Munka rehabilitációnak a legfeljebb napi 4, heti 20 órát elérő, fejlesztő foglalkoztatásnak a legfeljebb napi 8, heti 40 órát elérő foglalkoztatás minősül.

lehet munkát vállalni. Ennek lényege (annak kivételével, hogy a mindenkori minimálbért az ellátásban részesülő megkeresheti):

- a munkaidő hossza, illetve a megrokkánás időpontját megelőző munkakörhöz képest rövidebb volta már nem szerepel a rokkantsági nyugdíj megállapítására jogosító feltételek között;
- a megszerezhető kereset, jövedelem számítása során minden olyan, járulékalapot képező jövedelmet számításba kell venni, amely után a felső korlát figyelmen kívül hagyásával nyugdíjjárulék-fizetési kötelezettség áll fenn, ideértve azt a jövedelmet is, ami után az egyszerűsített közteherviselés szerint adózók 15 százalékhót fizetnek (munkaviszonyból és vállalkozói jogviszonyból, minden munkavégzésre irányuló jogviszonyból származó jövedelem számít!);
- a keresetkorlát a nyugdíj-megállapítás alapjául szolgáló átlagkereset 90 százaléka, amivel a keresetek, jövedelmek járulékokkal csökkentett *nettó értékét* kell összevetni.

2009-től az ellátás melletti foglalkoztatás új szabályai minden aktív korú (a rá irányadó öregségi nyugdíjkorhatárt be nem töltött) III. csoportos rokkantsági, baleseti rokkantsági nyugdíjban, rehabilitációs járadékban részesülőre kiterjednek, egyidejűleg megszűnik az I–II. csoportos rokkantak esetében az ellátás melletti kereset korlátozása.

6. Munkahely-teremtő beruházások támogatása²³

2007. január elsejétől – összhangban az EK-joggal – munkahelyteremtő támogatást kétféle módon lehet igényelni:

- a) *regionális támogatásként*: a beruházás építési, tárgyi eszköz, immateriális javak költségeihez, valamint a létrehozott új munkahelyek személyi jellegű ráfordításaihoz, külön-külön, illetve együttesen, vagy
- b) *foglalkoztatási támogatásként*: a beruházáshoz kötődően létrehozott új munkahelyek személyi jellegű ráfordításaihoz.

A támogatást a Munkaerő-piaci Alap foglalkoztatási alaprésze központi keretéből ítélik oda a pályázóknak. A nyertes pályázatokat a Munkaerő-piaci Alap Irányító Testülete véleménye alapján terjesztik a miniszter elé, aki dönt a támogatások odaitéléséről.

A munkahely-teremtő beruházások pályázati úton történő támogatása történhet vissza nem térítendő formában, amely új munkahelyek kialakítását szolgálja a már meglévő munkahelyek megtartása mellett. A támogatás mértéke új munkahelyenként legfeljebb 800 ezer forint. Erre az összegre vetítve – a regionális munkaügyi központokhoz – a következő kiegészítő támogatásért lehet – külön-külön, illetve együttesen is – folyamodni,

- ha a beruházás területfejlesztési, társadalmi-gazdasági és infrastrukturális, valamint munkanélküliségi szempontból hátrányos helyzetű kistérségek-

23 A nyomdai munkák lezárásakor kezdtek nyilvánossá válni azok az intézkedések, amelyeket a kormány kezdeményezett a gazdasági visszaesés okozta elbocsátások kezelésére. Ezek egyike az „MKV Fix program”, amely a mikro- és kisvállalkozásoknak kínál munkahely-bővítő és –megtartó járulékkedvezményt.

- ben, településeken vagy munkaerő-piaci szempontból hátrányos helyzetű régiókban valósul meg, új munkahelyenként 200 ezer forint pályázható;
- ha a beruházás befejezését követően a munkaügyi kirendeltségeken nyilvántartásban lévő álláskeresők foglalkoztatására vállalkozik a pályázó, számára új munkahelyenként 200 ezer forint adható;
  - ha a beruházó roma munkavállaló foglalkoztatását vállalja, új munkahelyenként további 100 ezer forint támogatásban részesülhet.

A pályázó így legfeljebb új munkahelyenként 1,5 millió forintos fajlagos támogatást igényelhet, amennyiben a fenti szempontok mindegyikének megfelel. A pályázatban szereplő beruházáshoz legfeljebb 80 millió forint, a Szociális és Munkaügyi Minisztérium által meghatározott, munkaerő-piaci szempontból hátrányos helyzetű régiókban megvalósuló beruházáshoz legfeljebb 160 millió forint támogatás igényelhető. A beruházásonkénti támogatás összege 300 új munkahelyet meghaladó munkahelyteremtő beruházás esetén – a beruházásban érintett térség munkaerő-piaci helyzetére tekintettel – legfeljebb további 100 millió forinttal megnövelhető.

2007-ben 1 milliárd 920 millió támogatás fejében 2400 többletlétszám foglalkoztatását vállalták a pályázók. Ennek 60 százalékát az álláskeresők köréből választották ki, akik közül 72 fő roma származású volt (SZMM, 2007, 1. o.).

Magas hozzáadott értékű tevékenységek munkahely-teremtő beruházásai támogatásának keretében a Szociális és Munkaügyi Minisztérium olyan üzleti vállalkozásokat támogat, amelyek minimális tárgyi eszköz-fejlesztéssel jelentős számú új munkahelyet teremtenek, ahol elsősorban kvalifikált, felsőfokú végzettségű munkaerőt, többségében pályakezdőket alkalmaznak. A beruházást megvalósító vállalkozások részére a létszámnövekedés miatt jelentkező személyi jellegű költségek egy részét térítik meg.

A kis- és középvállalkozások számára két év, más vállalkozások esetében három év a foglalkoztatási kötelezettség, ha pályakezdőknek, nyilvántartott álláskeresőknek vagy munkahelyük elvesztésével fenyegetett munkavállalóknak teremtenek új munkahelyet.

2007-ben 14 vállalkozás összesen 318 millió forint vissza nem térítendő támogatásban részesült, ami 400 új munkahely létrehozásához járult hozzá (SZMM, 2007, 4. o.)

Egyedi nagyberuházások munkahely-teremtő támogatása esetében a következő támogatási kritériumokat kell szem előtt tartani:

- a beruházás egyedi kormánydöntés alapján kapjon támogatást a Beruházás-ösztönzési célelőirányzatból;
- a beruházás a jogszabályokban meghatározott, területfejlesztési szempontból hátrányos vagy leghátrányosabb helyzetű kistérségben, településen valósuljon meg;

- teremtsen legalább 500 – a leghátrányosabb helyzetű kistérségekben, településeken legalább 200 – új munkahelyet;
- az új munkahelyekre felvett létszám legalább 50 százaléka – a leghátrányosabb helyzetű kistérség, település esetében legalább 30 százaléka – legyen regisztrált álláskereső.

A támogatás mértéke:

- 500 főt elérő létszámfelvétel esetén 260 millió forint,
- 300 főt elérő létszámfelvétel esetén 160 millió forint,
- 200 főt elérő létszámfelvétel esetén 80 millió forint.

2007-ben 1 milliárd 64 millió forintot használtak fel egyedi nagyberuházások munkahely-teremtő támogatására, ami közel másfél ezer új munkahely létrejöttét segítette elő. (SZMM, 2007, 5. o.)

Táv munkahelyek létesítését elősegítő támogatási programot az SZMM a távmunka elterjesztésére indított program folytatásával ösztönzi az elektronikus munkavégzés fejlesztését. Ennek keretében kiegészítő bértámogatást, távmunkahelyek kialakításához kapcsolódó eszközbeszerzési támogatást és képzési támogatást nyújt a távmunkahelyeket létesítő gazdasági társaságoknak, továbbá a közfeladatokat ellátó intézményeknek és önkormányzati társulásoknak. 2007-ben 779 távmunkahely létrehozásának a feltételeit teremtette meg az SZMM. 2008-ban a támogatható munkahelyek szám 600. (SZMM, 2007, 13. o.)

7. Mobilitási támogatások

A munkába járással kapcsolatos terhek csökkentését célzó *mobilitási támogatások* célja, hogy az utazási költségek átvállalásával csökkentse a munkaerőpiac területi egyenlőtlenségeit, és a munkahelyekért folytatott versenyben a kistelepüléseken élőket is esélyhez juttassa. Az utazásiköltség-térítés a munkanélküliek, pályakezdők munkahely-keresésével kapcsolatos – a tömegközlekedési eszközök igénybevételével indokoltan felmerülő – kiadásainak átvállalását jelenti. A támogatásokat a munkaügyi központ mérlegelési jogkörében eljárva állapítja meg.

Támogatásként mind a munkaadó, mind pedig a munkavállaló számára az öt külön jogszabály alapján terhelő utazási költség téríthető meg, részben vagy egészben, legfeljebb egyéves időtartamra, ha a munkaadó olyan személy foglalkoztatását vállalja, aki legalább hat hónapja (pályakezdők esetén három hónapja) munkanélküli.

Támogatás adható csoportos személyszállításához is, ha a munkahely elérése és a visszautazás meghaladja a két órát. A támogatás mértéke a csoportos személyszállításban érintett munkavállalók lakóhelyétől (tartózkodási helyétől) a munkahelyéig tartó útvonalra vonatkozó autóbuszberletek árának a munkaadót terhelő részéig terjedhet. A támogatás legfeljebb egy évig adható.

2007-ben az utazási költségek megtérítése keretében nyújtott támogatás összesen 2500 főt érintett. A támogatás elsősorban a dolgozók helyközi utazását segítette. A támogatottak kétharmada tartozott ebbe a körbe, a csoportos személyszállításba 88 főt vontak be (SZMM, 2008a, 36. o.)

Az utazási költségek megtérítéséhez adható támogatást a munkáltatók jellemzően a bértámogatással kombináltan veszik igénybe, elsősorban ott, ahol a munkáltatók nem tudnak helybelieket alkalmazni. A kedvezményezett aránya az aktív eszközök által támogatottak összességéhez viszonyítva az érintett és átlaglétszám alapján egyaránt minimális: 2001-ben 3 százalék volt, ami 2006-ra 2 százalékra csökkent.

8. Járulékkedvezmények a hátrányos helyzetűek foglalkoztatásának elősegítéséhez

2005. október 1-jén indult a Start-program, amely minden pályakezdőre kiterjed, aki 25 évesnél – felsőfokú végzettségük esetében 30 évesnél – fiatalabb, befejezte (vagy megszakította) tanulmányait, és belép az első munkahelyére.²⁴ Az a munkáltató, amelyik vállalja foglalkoztatásukat, *két év támogatásra* jogosult. A támogatás formája: *alanyi jogon járó járulékkedvezmény*, aminek köszönhetően a munkáltatónak (havonta) a pályakezdő fiatal foglalkoztatásának *első évében a járulékalap 15 százalékát, a második évben pedig annak 25 százalékát* kell megfizetnie. *A kedvezmény a minimálbér legfeljebb másfélszeresét kitevő keresetig érvényesíthető 25 éven aluliak foglalkoztatása esetén, felsőfokú végzettségűeknél pedig – 30 éves korig – maximum a minimálbér kétszereséig.*

A pályakezdő fiatalok 2005. október elsejétől 2008. június végéig 88 ezer Start-kártyát igényeltek. A kártyát kiváltók több mint 80 százaléka bejelentett foglalkoztatási lehetőséghez jutott. 2007-ben a vállalkozások 23,2 százaléka foglalkoztatott Start-kártyás fiatalokat, arányuk 2006-ban még csak 20 százalék volt. Start-kártyás fiatalot leggyakrabban a szállítás, távközlés ágazatokba tartozó vállalkozások vettek fel (34,5 százalék). A döntően exportáló cégek az átlagosnál jóval nagyobb gyakorisággal (43 százalék) alkalmaztak Start-kártyával pályakezdőt, és a növekedés is igen dinamikus volt ebben a vállalati szegmensben, hiszen az előző évi arány alig 20 százalék volt.

Joggal feltételezhető, hogy ezek – a támogatásra legkevésbé szoruló – cégek a jó képességű, piacképes tudású fiatalokat vették fel, akik támogatás nélkül is könnyen kaphattak volna állást. Az is valószínű, hogy a normatív támogatás olyan térségekre, ágazatokra, vállalatokra koncentrálódik, ahol a piactermészetes munkahely-teremtő képessége amúgy is a legélénkebb. Emiatt ez a támogatási forma nem az egyenlőtlenségek csökkentése, hanem inkább a növelése irányában hat.

2007. július elsejétől *további programokkal bővült a Start-kártyacsalád*, azzal a céllal, hogy:

Start-kártya
a fiataloknak

²⁴ 2005. évi LXXIII. törvény a pályakezdő fiatalok, az ötven év feletti munkanélküliek, valamint a gyermek gondozását, illetve a családtag ápolását követően munkát keresők foglalkoztatásának elősegítéséről, továbbá az ösztöndíjas foglalkoztatásról szóló 2004. évi CXXIII. törvény módosításáról. A törvényt az Országgyűlés a 2005. június 27-i ülésnapján fogadta el. Hatályos: 2005. október 1-jétől.

- elősegítse a munkaerő-piaci szempontból hátrányos helyzetűek be- és visszalépését a munkaerőpiacra,
- növelje a célcsoport foglalkoztatottságát,
- ösztönözze a munkáltatókat a hátrányos helyzetűek felvételére,
- és érdekeltséget teremtsen a munkáltatók körében a bejelentett foglalkoztatásra.

A *Start-plusz program*²⁵ keretében a következő célcsoportok foglalkoztatása után jár járulékkedvezmény a munkáltatónak:

- gyes, gyed, gyet, valamint az ápolási díj folyósításának megszűnését követő egy éven belül a munkaerőpiacra visszatérni kívánó személyek,
- a gyermek egyéves korának betöltését követően, a gyes folyósítása mellett munkát vállalók (feltéve, hogy nem állnak foglalkoztatási jogviszonyban),
- tartósan állást keresők, vagyis azok, akik a kedvezményre jogosító kártya igénylését megelőző 16 hónapon belül legalább 12 hónapig (pályakezdők esetén 8 hónapon belül legalább 6 hónapig) nyilvántartott álláskeresők voltak.

E célcsoportok foglalkoztatása esetén a Start-kártyával felvett fiatalokéval azonos kedvezményben részesül a munkáltató. Tehát két évig mentesül a tételes egészségügyi hozzájárulása megfizetése alól (1950 forint/hó). Emellett a foglalkoztatás első évében 15 százalék, a másodikban pedig 25 százalék közterhet kell fizetnie, a munkavállaló bruttó keresetét normál esetben terhelő 32 százalék helyett. 2007 közepétől 2008 közepéig 11 200 fő váltotta ki a Start-plusz kártyát.

A tartósan álláskereső személyek közül *Start-extra kártya kiváltására* az jogosult, aki:

- betöltötte az ötvenedik életévét, vagy
- életkorra való tekintet nélkül alacsony (legfeljebb alapfokú) iskolai végzettségű.

E célcsoportok alkalmazása esetén a munkáltatónak a foglalkoztatás első évében semmilyen közterhet nem kell fizetnie, a második évben pedig csak 15 százalékot a munkavállaló bruttó keresete után.

2007–2008 júniusa között 5000 fő vette igénybe a Start-extra kártyát (*Simon Gábor* SZMM államtitkár sajtótájékoztatója a Start-kártyák igénybevételéről, 2008. szeptember 2.).

2009. január elsejétől bevezetik a *Start-régió* programot, ami arra ösztönzi a munkáltatókat, hogy a leghátrányosabb helyzetű kistérségekben élő, közfoglalkoztatást pótló juttatásban részesülőket foglalkoztassanak. Az új támogatás célcsoportjának egy nagy része azonos a Start-extra kártya kedvezményezettjéi körével, ezért ez a konstrukció tulajdonképpen annak kiegészítése. Ehhez a támogatás célcsoportját bővíteni kell a közfoglalkoztatást pótló juttatásban részesülőkkel. A Start-régió programot csak a 47 leghátrányosabb helyzetű kistérségben vezetik be az ott élő, Start-extra kártyával rendelkezők számára.

Start-plusz kártya

Start-extra kártya

Start-régió

²⁵ 2007. évi XIV. törvény a pályakezdő fiatalok, az ötven év feletti munkanélküliek, valamint a gyermek gondozását, illetve a családtag ápolását követően munkát keresők foglalkoztatásának elősegítéséről, továbbá az ösztöndíjas foglalkoztatásról szóló 2004. évi CXXIII. törvény módosításáról. A törvényt az Országgyűlés 2007. március 12-én fogadta el, hatályos: 2007. július elsejétől.

A munkáltatónak ezzel a célcsoporttal növelnie kell a létszámát, és határozatlan időre szóló munkaszerződést kötnie, amit legalább a támogatás időtartama alatt fenn kell tartania. Ebben az esetben a Start-extra kártyához biztosított egyéves teljes járulégmentesség meghosszabbodik három évre.

A 14. táblázatban összefoglaljuk a Start-kártyacsalád által nyújtott munkáltatói kedvezményeket.

14. táblázat: A Start-kártyacsalád keretében nyújtott munkáltatói kedvezmények

	Start-program (fiataloknak)	Start-plusz (munkaerőpiacra visszatérő szülők, tartósan állás- keresők)	Start-extra (idősek, alacsony iskolai végzettsé- gűek)	Start-régió* (közfoglalkozta- tást pótló jutta- tásban részesü- lők)
Tételes egészség- ügyi hozzájárulás (1950 forint)	két évig mentesül a megfizetése alól	két évig mentesül a megfizetése alól	két évig mentesül a megfizetése alól	három évre men- tesül a megfizeté- se alól
A munkavállaló bruttó keresete után fizetendő közterhek (3 százalékos mun- kaadói, 29 száza- lék tb-járulék)	1. év: 15 százalék 2. év: 25 százalék	1. év: 15 százalék 2. év: 25 százalék	1. év: nincs fize- tési kötelezettség 2. év: 15 százalék	teljes járulékmén- tesség három évre feltétel: létszámnövelés

* Bevezetése 2009-től várható a leghátrányosabb helyzetű kistérségekben.

9. Alkalmi munkavállalói könyves foglalkoztatás

Az alkalmi munkavállalói könyvet 1997-ben vezették be, a háztartások munkáltatóvá válásának adminisztrációmentes engedélyezésére. Ezzel a rövidített időtartamú, alkalmoszerű munkavégzés is munkaviszonynak minősül. A munkavállaló egészségügyi szolgáltatásra, nyugellátásra és munkanélküli-ellátásra szerez jogot. Ennek eszköze a *közteherjegy*.²⁶

Az alkalmi munkavállalói könyves foglalkoztatás bevezetésének indoka között említhető:

- a feketemunka legalizálása,
- a háztartási és más alkalmi munkák bekapcsolás a szervezett munkaerőpiac keretei közé,
- a munkanélküliek, inaktívak legális munkavégzési lehetőséghez juttatása,
- és a munkáltatói *ad hoc* munkaerőigényének kielégítése.

Eredetileg csak a magánháztartások, östermelők és egyéni vállalkozók foglalkoztathattak alkalmi munkavállalói könyvvel alkalmi munkásokat. Ez a korlátozás eleinte szűkre szabta az e lehetőség igénybevételét. Annak, hogy 1997–1999 között mindössze 11 ezer alkalmi munkavállalói könyvet váltottak ki, fő oka a munkadíjjal szinte azonos terhelésű közteherjegy volt, ami nagyon drágának bizonyult. Az alkalmi munkavállalói könyves foglalkoztatás elter-

26 A részletes szabályokat az alkalmi munkavállalói könyvvel történő foglalkoztatásról és az ahhoz kapcsolódó közterhek egyszerűsített befizetéséről szóló 1997. évi LXXIV. törvény tartalmazza.

jesztése érdekében 2000-ben a teljes verseny- és közsférában engedélyezték alkalmazását, majd 2002-ben a közteherjegy értékét is megfelezték. Ebből is 50 százalékos kedvezményt biztosítottak a munkáltatóknak regisztrált munkanélküliek foglalkoztatása esetén. 2005 novemberében a ledolgozható idő 120 napról 200 napra hosszabbodott. Ekkor vezették be azt is, hogy a közteherjegy 75 százaléka leírható a személyi jövedelemadóából, magánháztartásokban végzett munkák esetén. Mindezek következtében 2003-tól évente megduplázódott a kiváltott alkalmi munkavállalói könyvek száma, ami jelenleg megközelíti az egymilliót. A szezonális ágazatokban az átlagosnál elterjedtebb az alkalmi jellegű foglalkoztatás, különösen az idegenforgalomban és a mezőgazdaságban. Az előbbiben a cégek mintegy felére, az utóbbiban pedig 40 százalékára jellemző, hogy szezonális munkaerőigényüket nagyrészt alkalmi munkavállalói könyves munkavállalókkal elégítik ki. Nemzetgazdasági szinten is magas, a cégek egyötödét meghaladó az alkalmi munkavállalói könyves munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya. A magyar tulajdonú vállalkozások között kétszer olyan gyakorisággal fordulnak elő alkalmi munkásokkal dolgozó cégek (24 százalék), mint a külföldiek körében (13 százalék). 2007-ben az alkalmi munkavállalói könyvvel foglalkoztató cégek statisztikai állományi létszámukhoz képest átlagosan 12,8 százalékkal több alkalmi munkást foglalkoztattak (Székely Judit SZMM szakállamtitkár sajtótájékoztatója a szezonális foglalkoztatás 2008. évi tapasztalatairól, 2008. augusztus 9.).

A sok engedmény miatt ma már olcsóbb alkalmi munkavállalói könyvvel foglalkoztatni, mint munkaviszony keretében. Ezt jól érzékelteti a következő példa, amely egy ledolgozott hónap bérköltségét mutatja be a kétféle foglalkoztatási formában. Napi 3000 forint napidíjjal és a hozzá kapcsolódó 900 forintos közteherjeggyel 20 napot dolgoztatni 78 ezer forint/főbe kerül egy munkáltatónak. Ugyanez munkaviszony keretében, minimálbérrel számolva 69 000 forint + 24 030 forint tb-hozzájárulás = 93 030 forint. A különbség tehát 15 030 forint havonta, az alkalmi munkavállalói könyves foglalkoztatás javára. Emiatt tömegessé vált az időszakos, szezonális munkaviszonyok átváltása alkalmi munkavállalói könyves foglalkoztatásra, de tapasztalni lehet más kedvezőtlen következményeket is:

- olyan visszaéléseket, mint a munkaviszony megszüntetése, majd alkalmi munkavállalói könyves továbbfoglalkoztatás a járadékfolyósítás szüneteltetése mellett;
- a rendszeres szociális segélyben részesülőket visszatartja a munkavállalástól (a segély mellett engedélyezett alkalmi munkavállalói könyves foglalkoztatás jóval nagyobb jövedelmet tesz lehetővé, mint amennyi ennek a körnek a piacon elérhető nettó keresete lenne);
- az alkalmi munkavállalói könyv adminisztrációjának bonyolítása, a tb-jogosultságokhoz kapcsolódó bejelentési kötelezettségek teljesítése óriási terhet ró a foglalkoztatási szolgálatra;

*Alkalmi munkavállalói
könyvvel mintegy
300 ezren dolgoznak,
átlagosan évi 20 napot*

– bár a feketemunka legalizálását várták tőle, mégsem erre ösztönöz, hanem az ellenkezőjére. Erre buzdít a jogszabály is, amikor kimondja, hogy „a több, legfeljebb öt napra létesített munkaviszony esetén a közteherjegyet elég az utolsó napon beragasztani”.

A 2008. esztendő a törvénymódosítás előkészítésének a jegyében folyt. Ennek alapján remélhető, hogy a jövő évtől lesznek változások (*SZMM-PM*, 2008). Ennek lényege előreláthatólag a következő:

- szűkül az alkalmi munkavállalókat foglalkoztatható munkáltatók köre, nevezetesen a háztartásokra, a kiemelt közhasznú szervezetekre és a mezőgazdasági szezonmunkára kedvezményt csak ezek vehetnek igénybe;
- a többi munkáltató a munkaviszonnyal azonos feltételek mellett alkalmazhat alkalmi munkásokat;
- az alkalmi munkavállalás adminisztrációs központja az APEH-ban lesz;
- az alkalmi munkavállalók regisztrációja és nyilvántartása elektronikusan történik.

10. Munkaerő-piaci szolgáltatások

A foglalkoztatási törvény a munkaerő-piaci szolgáltatások közé sorolta:

- a munkaerő-piaci és foglalkozási információ nyújtását,
- a munka-, pálya-, álláskeresési, rehabilitációs, helyi (térsegi) foglalkoztatási tanácsadást és
- a munkaközvetítést.

Ezek tartalmát a munkaerő-piaci szolgáltatásokról szóló rendelet határozta meg 2000-ben,²⁷ amely egységes keretbe foglalta a szolgáltatások nyújtásának feltételeit is. A jogszabály alapvetően azokat a szolgáltatásokat nevesítette, amelyeket döntő részben a regionális munkaügyi központok szakmai osztályai vagy a munkaügyi kirendeltségek nyújtanak az ügyfelek részére. Emellett lehetőség van arra is, hogy a joganyagban szabályozott – a munkaügyi központ által is nyújtott – szolgáltatásokat a kapacitások bővítése érdekében külső szervezetektől megvásárolhassák. Új elem, hogy a regionális munkaügyi központok mellett a regionális képzőközpontok, valamint a Foglalkoztatási és Szociális Hivatal is közvetlenül nyújtanak szolgáltatásokat. A munkaerő-piaci szolgáltatásokat a munkanélküliek, a munkaadók és a munkavállalók *ingyenesen* vehetik igénybe.

10.1. A foglalkoztatási törvényben nevesített munkaerő-piaci szolgáltatások

A következőkben bemutatjuk a foglalkoztatási törvényben nevesített munkaerő-piaci szolgáltatások tartalmát.

Munkaerő-piaci és foglalkozási információ nyújtása. Az információnyújtás célja, hogy elősegítse az elhelyezkedést és az üres álláshelyek betöltését. Történhet önállóan vagy tanácsadás, állásbörze, továbbá munkaközvetítés

27 – 30/2000. (IX. 15.) GM-rendelet a munkaerő-piaci szolgáltatásokról, valamint az azokhoz kapcsolódóan nyújtható támogatásokról. Ezt a rendeletet módosította az Egyes foglalkoztatási tárgyú miniszteri rendeletek módosításáról szóló 6/2008. (IV. 23.) SZMM-rendelet, amely 2008. április 26-án lépett hatályba. A fontosabb változások a következők voltak: – a nyújtható szolgáltatások köre bővült a mentori szolgáltatással, – változtak a munkaerő-piaci szolgáltatásoknak nyújtható támogatás szabályai, – módosult a munkaerő-piaci szolgáltatásokhoz nyújtható, keresetpótló juttatás összege.

keretében. Magában foglalja a foglalkozásokra, a térségben elérhető képzésekre, a régió, a megye, valamint a kistérség munkaerő-piaci helyzetére, a munkaerő-kereslet és -kínálat helyi jellemzőire vonatkozó információk nyújtását, a foglalkoztatást elősegítő támogatások és a munkanélküli-ellátásokra vonatkozó lehetőségek ismertetését, továbbá a tájékoztatást a foglalkoztatással összefüggő jogszabályokról.

Munkatanácsadás. Célja az elhelyezkedést akadályozó körülmények feltárása, valamint az azok megszüntetésére, a sikeres elhelyezkedés megvalósítására irányuló terv kidolgozása.

Pályatanácsadás. Célja az azt igénybe vevő személy pályaválasztásának, pályamódosításának elősegítése, és számára az érdeklődésének, képességének, személyiségének, valamint a munkaerő-piaci igényeknek megfelelő pályaterv kialakítása. A pályatanácsadás irányulhat *pályaválasztásra* vagy *pályamódosításra*.

A *pályaválasztási tanácsadás* elősegíti a pályaválasztási döntés meghozatalát, az e döntésnek, valamint a munkaerő-piaci keresletnek megfelelő képzési lehetőség kiválasztását.

A *pályamódosítási tanácsadás* segítséget nyújt új képzési irány vagy foglalkozás megtalálásához olyan személy számára, akinek a szakmai képzettsége a személyiségének, képességének, valamint a munkaerő-piaci keresletnek nem felel meg.

Álláskeresési tanácsadás. Célja azok elhelyezkedésének elősegítése, akik munkát kívánnak vállalni, de nem rendelkeznek az álláskereséshez szükséges ismeretekkel. Az álláskeresési tanácsadás formái:

- egyéni álláskeresési tanácsadás,
- álláskeresési módszerek oktatása,
- álláskeresők klubja (az *álláskeresők klubja* az álláskeresők részvételével rendszeresen tartott csoportos foglalkozás, amely a résztvevők elhelyezkedésének elősegítésére irányul).

Rehabilitációs tanácsadás. Célja, hogy munka- és pályatanácsadással, valamint álláskeresési és pszichológiai tanácsadással elősegítse a foglalkozási rehabilitáció irányának meghatározását olyan megváltozott munkaképességű emberek számára, akik képzettségi szintjüknek megfelelő munkakörbe nem közvetíthetők.

Pszichológiai tanácsadás. A munka-, pálya-, álláskeresési és rehabilitációs tanácsadáshoz, továbbá a munkaerő-piaci képzéshez kapcsolódóan – amennyiben arra a szolgáltatás céljának elérése érdekében szükség van – a szolgáltatást igénybe vevő személy részére pszichológiai tanácsadás is nyújtható, amely segít feltárni az álláskeresők számára az életvezetésből és a személyiségproblémákból eredő, elhelyezkedést akadályozó körülményeket.

A felsorolt tanácsadástípusok a következőképpen valósíthatók meg:

- egyéni tanácsadói beszélgetésként,

- csoportos tanácsadás formájában,
- strukturált csoportfoglalkozásként,
- érdeklődés-, érték-, képesség-, valamint személyiségvizsgálat keretében,
- a pályaismeret bővítéseként.

Mentorálás. A munkaügyi központ mentori szolgáltatás igénybevételét biztosíthatja az álláskereső vagy a foglalkoztatási szolgálat más szolgáltatását igénybe vevő személy számára, ha a személyes konzultáció alapján megállapítható, hogy az együttműködési kötelezettség teljesítéséhez vagy a munkahelyi beilleszkedéshez mentorra van szüksége. A mentorálás a humán pártfogói, illetve személyes segítő szolgáltatást foglalja magában. A mentor (az adott szakmai területet átfogóan és részleteiben is jól ismerő munkatárs/pártfogó) a mentorált személyt a saját, hosszú távú szakmai és karriertervének megvalósításában segíti (munkahelykeresés, a megfelelő képzés kiválasztása, a képzés eredményes elvégzése, az elhelyezkedést követő beilleszkedés, munkahely megtartása, szakmai előrelépés). A segített személyt információkkal látja el, motiválja, az együttműködéshez szükséges kapcsolati rendszer kialakításában és fenntartásában támogatja, személyesen segíti.

Helyi (térségi) foglalkoztatási tanácsadás. Célja: szakmai, módszertani segítségnyújtással hozzájárulni a térségben a foglalkoztatási helyzet javításához, a gazdasági élet résztvevői közötti együttműködés kialakulásához, a foglalkoztatási feszültségek kezeléséhez, a vállalkozási tevékenység élénküléséhez, továbbá új munkahelyek teremtéséhez.

10.2. Munkaközvetítés

A munkaerő-kereslet és -kínálat összehangolásának leggyorsabb és legolcsóbb eszköze a munkaközvetítés, amely sokrétű tevékenységet takar. A munkaügyi központ kirendeltsége ezt az álláskeresőként nyilvántartott és a közvetítést kérő személyekkel, valamint az állást kínáló munkaadókkal együttműködve látja el.

A kirendeltség a munkaközvetítés keretében:

- személyes beszélgetést folytat a munkát keresővel, amelynek során feltárja a foglalkoztatással kapcsolatos, valamint az azt akadályozó körülményeket (iskolai végzettség, szakképzettség, korábban betöltött munkakörök, szakmai gyakorlat, lakóhely, tartózkodási hely, munkaképesség), továbbá tájékoztatja őt a számára megfelelő munkalehetőségek fő jellemzőiről, így különösen a foglalkoztatás helyéről, idejéről, a munkarendről, továbbá a kereseti lehetőségről,
- a foglalkoztatást akadályozó körülmény megállapítása esetén megfelelő szolgáltatás igénybevételét javasolja,
- kapcsolatot tart azokkal az állást kínáló munkáltatókkal, akik munkavállalókat munkaviszony keretében kívánnak foglalkoztatni, továbbá

– elősegíti a munkát keresők és az állást kínálók találkozását annak érdekében, hogy közöttük foglalkoztatási jogviszony jöjjön létre.

A munkaközvetítés *egyéni és csoportos* közvetítés formájában valósulhat meg.

A munkaközvetítés során tilos:

- olyan személy közvetítése, aki jogszabály szerint munkaviszonyban nem foglalkoztatható (például kiskorú),
- a közvetítés nem létező állásba, továbbá ha a munkaadónál a közvetítés tárgyát képező tevékenységet is érintő sztrájk van folyamatban,
- olyan munkaerőigényt közvetíteni, amely jogszabálysértő feltételeket tartalmaz, továbbá
- olyan foglalkoztatóhoz közvetíteni, amely láthatóan nem biztosítja a foglalkoztatási feltételeket.

Magyarországon a foglalkoztatási törvény hatályba lépése előtt a munkáltatóknak kötelező volt regisztráltatniuk üres állásaikat. Ez 1991-ben megszűnt. Ennek hatására a munkaügyi központoknál nyilvántartott munkahelyek száma a felére apadt. Emiatt *1992-től az állásbejelentési kötelezettséget újra bevezették*. Ennek ellenére a munkaügyi szervezetek által regisztrált üres állások aránya a munkanélküliek összességéhez továbbra is csekély, 10–15 százalék között mozog.

A munkaadó köteles bejelenteni:

a) az olyan be nem töltött álláshelyet, amelyben a foglalkoztatásra munkaviszony keretében kerül sor,

b) a külföldiek magyarországi foglalkoztatásának engedélyezéséről szóló, külön jogszabályban meghatározott körben az olyan álláshelyet, amelyben a foglalkoztatás munkaviszonyon kívüli, egyéb foglalkoztatásra irányuló jogviszony keretében történik,

c) a munkáltató álláskereső közvetítését kérheti olyan, foglalkoztatásra irányuló jogviszony keretében ellátandó tevékenység végzésére is, amelyre vonatkozóan bejelentési kötelezettsége nem áll fenn.

A munkaerőigény a bejelentés napjától számított legfeljebb 60 napig érvényes, de lejártá előtt meghosszabbítható.

A kirendeltség a foglalkoztató részére közvetítést akkor végez, ha:

- munkaerőigényét bejelentette, és
- a közvetítést kéri, továbbá vállalja, hogy
- fogadja a kirendeltség által kiállított közvetítőlappal megjelenő álláskeresőket, és
- a közvetítőlapon igazolja a közvetítés eredményét.

Ha a foglalkoztató nyilatkozata alapján az álláshely hirdethető, az megjelenik az Európai Foglalkoztatási Szolgálat (Eures) hálózatán, és arra az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes tagállamok állampolgára, illetve annak hozzátartozója is közvetíthető.

10.3. Új szolgáltatások

Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat szolgáltatásai folyamatosan fejlődnek, az általa nyújtott szolgáltatási paletta egyre szélesedik, újakkal bővül.

Mind a foglalkoztatók, mind az álláskeresők részére új lehetőséget kínál az *elektronikus információnyújtás*: az informatikai rendszerek (online/telefonos tanácsadás, képűjság, kivetítő, teletext, DVD stb.) széleskörű felhasználhatósága, az önállóan használható információs rendszerek és elektronikus adatbázisok elérhetősége (például: www.afsz.hu; egységes állás- és önéletrajzbank, e-pálya stb.).

Mentálhigiénés, a foglalkoztatás elősegítését szolgáló egészségügyi szolgáltatások. Ide azok az egészségügyi szolgáltatások tartoznak, amelyek a munkahelyen való fizikai megjelenést javítják (erre azért van szükség, mert sok esetben az ügyfelek nem megfelelő külső megjelenése, fizikai állapota nehezíti az elhelyezkedést, a munkáltatókban rossz benyomást kelt). *A megváltozott munkaképességű emberek esetében a rehabilitációs eljárás írhat elő ilyen jellegű szolgáltatást* (például a hajléktalanok számára tisztálkodási lehetőséget, fogászati kezelést, fodrászt, esetleg alacsony bevétellel rendelkezők esetében ruhapénzt).

A rendelet megjelenése óta nemcsak a szolgáltatási paletta bővült, hanem az információnyújtás formái, szervezeti keretei is kiszélesedtek. Kialakult a *Foglalkoztatási Információs Tanácsadók (FIT)* országos rendszere, a *Rehabilitációs Információs Centrum (RIC)*, s különféle rendezvények (képzési, illetve állásbörzék, nyílt napok) bővítik az információnyújtás lehetőségeit. Ugyancsak fontos szerepet töltenek be a pályaválasztási kiállítások.

Pályaválasztási kiállítás. A pályaválasztási kiállítás keretében a látogatók tematikus információkat kapnak a munkaerőpiacról és a képzőintézményekről, betekintést nyerhetnek az intézmények életébe. A rendezvény alapvető célja, hogy a pályaválasztás, illetve pályamódosítás előtt állók döntései és a munkaerő-piaci igények közötti összhang megteremtéséhez segítséget nyújtson. A rendezvény átfogó képet nyújt az iskolarendszerű, akkreditált és az iskolarendszeren kívüli szakképzési lehetőségekről, a szakképzés gyakorlati lehetőségeiről és feltételeiről, a kamarák és a képzést biztosító munkáltatók közreműködésével.

11. Munkaerő-piaci programok

A munkaügyi szervezetben regisztrált álláskeresők négyötöde nem első ízben jelentkező, hanem visszatérő ügyfele a foglalkoztatási szolgálatnak. Problémáikat kizárólag az egyedi aktív munkaerő-piaci eszközök alkalmazásával nem lehet megoldani. A komplex problémakezelés többféle munkaerő-piaci szolgáltatás igénybevételét feltételezi, vagy még inkább a bekapcsolódást egy munkaerő-piaci programba. Ez a támogatási forma 2000. február elsején került be a foglalkoztatási törvénybe, ami a munkaerő-piaci program fogalmát

a következőképp definiálta: „[A] Munkaerő-piaci Alap előre meghatározott, összetett célok érdekében biztosíthatja olyan programok megvalósításának pénzügyi fedezetét, amelyek térségi foglalkoztatási célok megvalósítására, munkaerő-piaci folyamatok befolyásolására, valamint a munkaerőpiacon hátrányos helyzetben lévő rétegek foglalkoztatásának elősegítésére irányulnak ... [e] programok keretében a munkaerő-piaci szolgáltatások és foglalkoztatást elősegítő támogatások egyidejűleg és egymásra épülve is nyújthatók.”

Itt konkrétan a foglalkoztatási törvényben és végrehajtási rendeletében rögzített munkaerő-piaci szolgáltatásokról, valamint a Munkaerő-piaci Alapnak a foglalkoztatási és rehabilitációs alaprészéből nyújtható, foglalkoztatást elősegítő támogatásokról van szó. A program támogatásai tekintetében a foglalkoztatási törvényben és végrehajtási szabályaiban meghatározott feltételektől *el lehet térni*, például:

- a program célcsoportjához tartozók minden programelemben részt vehetnek, függetlenül egyéni jogosultságuktól,
- a program támogatásai a program teljes időtartama alatt nyújthatók,
- a közhasznú foglalkoztatás támogatása tekintetében is a program időtartama a mérvadó, azaz nincs időkorlát.

A program indítása előtt *programtervet* kell készíteni, amelyben meg kell határozni:

- azoknak a személyeknek a körét, akik munkaerő-piaci helyzetének javítására a program irányul (célcsoport),
- azokat a térségeket, ahol a programot megvalósítják,
- a program tartalmát alkotó munkaerő-piaci szolgáltatásokat és foglalkoztatást elősegítő támogatásokat (programelemek), valamint azokat a szakmai elveket, amelyek szerint ezek a programban összekapcsolódnak,
- a programban, valamint az egyes programelemekben való részvétel feltételeit,
- a program megvalósításában közreműködő személyek és szervezetek körét,
- a program megvalósításának időtartamát (legfeljebb három év lehet),
- a programtól, valamint az egyes programelemektől várt eredményt, valamint annak értékelési módját és gyakoriságát,
- a program teljes költségvetését, amely tartalmazza a programot alkotó munkaerő-piaci szolgáltatások, támogatások és a program működtetésének (a programirányítás, a programmal kapcsolatos tájékoztatás és a program végrehajtásának nyomon követése) költségeit,
- a program keretében olyan feltételek is előírhatók, amelyek alapján a célcsoporthoz tartozók a programnak csak bizonyos elemeiben (és nem az összesben) vehetnek részt.

A munkaerő-piaci programok lehetnek *központiak* és *regionálisak*. A központi program indításáról – a Munkaerő-piaci Alap Irányító Testülete véleménye-

nyének kikérését követően – a szociális és munkaügyi miniszter dönt, a regionális munkaerő-piaci programról pedig – a munkaügyi tanács véleményének meghallgatása után – a munkaügyi központ főigazgatója. A munkaerő-piaci program kidolgozására és megvalósítására pályázatot írnak ki, amelynek nyertesével a munkaügyi központ megállapodást köt. Ennek tartalmaznia kell a program szervezésének, bonyolításának, ellenőrzésének részletes szabályait, valamint a program tartalmát alkotó támogatások folyósításának feltételeit. A program megvalósításához nyújtott támogatás 10 százaléka a program lezárását követően az eredmény elfogadása esetén fizethető ki.

A foglalkoztatási törvény úgy rendelkezett, hogy 2007. január elsejétől a munkabér és járulékainak megtérítésére csak a *közhasznú munkavégzés*, valamint a korábban bemutatott *bértámogatás* megállapítása esetében kerülhessen sor. Mivel a közhasznú munkavégzés a foglalkoztatásnak csak egy szegmensét érinti viszonylag szűk munkáltatói körben, a bértámogatás pedig csak a meghatározott, hátrányos helyzetűnek minősített személyi kör foglalkoztatásához, legfeljebb 12 hónapig folyósítható, maximum a munkabér és járulékaik együttes összegének 50, illetve 60 százalékos mértékéig, a programok támogatásának fenntartás megkérdőjeleződött. Az EU-szabályoktól ugyanis nem lehet eltérni, ezek szerint viszont a gazdálkodó szervezetek program keretében megvalósuló foglalkoztatása három éven át nem, továbbá hátrányos helyzetű személynek nem minősülő munkavállalói célcsoport mellett egyáltalán nem támogatható.

Ezért 2007-től egy új aktív eszköz – a *bérlétségtámogatás* – bevezetésére került sor, amely csak munkaerő-piaci program keretében alkalmazható, és a munkabér, illetve járulékaik 100 százalékos finanszírozását teszi lehetővé, legfeljebb három éven át. Tekintettel arra, hogy a programok sikeres lebonyolítása szakszerű irányítás nélkül nehezen elképzelhető, *az új eszköz keretében* nemcsak a célcsoportokhoz tartozó személyek (a programba bevont hátrányos helyzetű emberek), hanem *a programirányítók foglalkoztatásával kapcsolatban felmerülő bér- és járulék költségek* is megtéríthetők.²⁸

III. A HAZAI FOGLALKOZTATÁSPOLITIKA IRÁNYÍTÁSI ÉS FINANSZÍROZÁSI RENDSZERE

1. A foglalkoztatáspolitikai irányításának szervezeti keretei

A magyar foglalkoztatáspolitikai kormányzati felelőse a *Szociális és Munkaügyi Minisztérium* (SZMM), amit 2006-ban hoztak létre, rendkívül szerteágazó hatáskörrel. Ennek egyik szakágazatától, a szociális területhez tartozó szakmai feladatok tárgyalásától itt eltekintünk. A munkaügyeket illetően az Szociális és Munkaügyi Minisztérium alapvető feladata, hogy elősegítse az emberi erőforrásokkal való hatékony és humánus gazdálkodás feltételeinek a megteremtését, beleértve a felnőttképzés irányítását, továbbá a foglalkoz-

28 Amennyiben a támogatás alanya vállalkozás, a *de minimis* szabályokat kell alkalmazni.

tatási feszültségek csökkentését, az esélyegyenlőséget, a társadalmi párbeszédet, valamint a kormány, a munkaadók és a munkavállalók közötti érdekegyeztetést.

A minisztérium dolgozza ki a kormány *foglalkoztatáspolitikai* koncepcióját, és javaslatokat tesz a foglalkoztatás bővítésére. Meghatározza továbbá az *álláskereső ellátásának rendszerét*, aktív munkaerő-piaci eszközöket és programokat dolgoz ki a munkaerőpiacon hátrányos helyzetben lévők foglalkoztatására. A miniszter felelős a *bérlpolitikáért*, ezen belül a minimálbér megállapításáért. Kiemelt szerepe van a *munkavédelemmel* kapcsolatosan is, ugyanis a minisztérium alkotja meg a biztonságos munkavégzést elősegítő szabályokat, ideértve a munkakörülményekkel, munkaeszközökkel, védőeszközökkel kapcsolatos követelményeket.

A minisztérium koordinálja a munka világával is összefüggő hátrányos helyzetek kiegyenlítését segítő kormányzati feladatokat. A *fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek munkaerő-piaci integrációját* segítő képzésre és foglalkoztatásra programokat dolgoz ki. A társadalmi esélyegyenlőség elősegítése keretében kiemelt figyelmet fordít a *roma népesség* munkaerő-piaci esélyeinek növelésére. Ezt elősegítendő, együttműködik a roma jogvédő és érdekvédő szervezetekkel.

A minisztérium tevékenysége kiterjed a *szakképzés* feltételeinek, a szakmai vizsgáztatás szabályainak, valamint a szakképzésben részt vevő tanulókat megillető juttatások meghatározására. E feladatait az oktatási miniszterrel egyetértésben látja el. Jelentős szerepe van a minisztériumnak az *egész életen át tartó tanulás* ösztönzésében, amelynek keretében felnőttképzési és munkaerő-piaci képzési programokat dolgoz ki, valamint felnőttképzési intézményeket tart fenn.

A miniszter felelősséggel tartozik a *társadalmi párbeszéd* megvalósulásáért, ezért részt vesz a feladatköréhez tartozó területek érdekegyeztetésében, valamint képviseli a kormányt az országos érdekegyeztetésben. Emellett figyelemmel kíséri a munkaügyi vitákat és konfliktusokat, továbbá segíti azok feloldását. A kormányzat nevében *intézményes kapcsolatot tart a civil szektorral*, és támogatja a civil szervezetek részvételét a közfeladatok ellátásában.

Törvény-előkészítő és jogszabály-alkotó tevékenységet végez: kidolgozza a kormány számára a feladatkörével összefüggő törvények és jogszabályok tervezeteit.

A Szociális és Munkaügyi Minisztérium mint stratégiai irányító és jogalkotó hatóság *irányítja a teljes munkaügyi intézményrendszert*: a középírányítói funkciókat ellátó Foglalkoztatási és Szociális Hivatalon keresztül az *Állami Foglalkoztatási Szolgálatot*, beleértve a regionális munkaügyi központokat és a regionális képzőközpontokat is. Felügyeli az *Országos Munkaügyi és Munkavédelmi Főfelügyelőséget* és a *Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézetet*. Az európai uniós támogatások felhasználásával kapcsolatos felada-

tokat 2007. január elsejétől az SZMM irányítása alá került *Európai Szociális Alap Nemzeti Programirányító Iroda Társadalmi Szolgáltató Kht.* (ESZA Kht.) látja el, amely többek között felelős a rendelkezésre álló források maradóképes és hatékony felhasználásáért, a közösségi jogszabályok betartásáért, a gazdálkodás átláthatóságáért, a kifizetésekért és a program végrehajtásának rendszeres értékeléséért. Az *Országos Foglalkoztatási Közalapítványnak* (OFA) is jelentős szerepe van a minisztériumi célok teljesítésében, továbbá az Európai Szociális Alap felhasználásában.

A kormány mellett a *helyi önkormányzatok*, továbbá a *munkaadók* és a *munkavállalásra jogosultak*, valamint az utóbbiak érdekképviselői szervezetei is együttműködnek a foglalkoztatás elősegítésében, valamint a munkanélküliség megelőzésében és hátrányos következményeinek enyhítésében.

A *helyi önkormányzatok* – túl azon, hogy döntéseik előkészítése és végrehajtása során figyelembe veszik azok foglalkoztatáspolitikai következményeit – közvetlenül is részt vesznek a munkanélküliek részére történő közhasznú foglalkoztatás szervezésében, valamint – a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény szerint – elősegítik a rendszeres szociális segélyben részesíthető, aktív korú nem foglalkoztatott személyek foglalkoztatását. Ez a feladatkör a jövő évtől kibővül a közfoglalkoztatási tervek készítésével és a munkavállalásra kötelezett szociális segélyezettek közfoglalkoztatásának a megszervezésével.

A munkaadók:

- érdekképviselői szerveik útján közreműködnek a foglalkoztatási érdekegyeztetésben;
- segítik a foglalkoztatási szolgálat munkáját, ennek keretében munkaerő-igényükről és annak megszűnéséről folyamatosan, de legkésőbb a betöltés esedékességekor tájékoztatják az illetékes munkaügyi központot; továbbá
- járulék fizetésével hozzájárulnak az álláskereső munkanélküliek ellátásához.

A munkavállalók:

- ugyancsak képviselőik útján vesznek részt a foglalkoztatási érdekegyeztetésben;
- munkanélkülivé válásuk esetén elhelyezésük érdekében együttműködnek a foglalkoztatási szolgálattal, valamint a munkaadóval, mérlegelik a felajánlott átképzési, foglalkoztatási lehetőségeket, közreműködnek új munkahelyek felkutatásában,
- továbbá járulékot fizetnek, munkanélküli-ellátásuk biztosítására.

Az *Állami Foglalkoztatási Szolgálat* (ÁFSZ) egyfelől a középirányító funkciót betöltő *Foglalkoztatási és Szociális Hivatalból*, másfelől pedig a *hét regionális munkaügyi központból* és a hozzájuk tartozó *174 kirendeltségből* áll. Emellett az ÁFSZ szervezeti keretei közé tartozik a *kilenc regionális képző központ* is.

Az ÁFSZ feladatai:

- információkat gyűjteni és nyújtani a munkaerő-piaci folyamatokról, prognózisokat készíteni a várható változásokról, orientálni az iskolafenntartókat a képzési struktúra és a beiskolázási mértékek meghatározásában;
- feltárni az üres álláshelyeket, gyors, szakszerű munkaerő-közvetítést végezni, segítséget nyújtani a munkáltatók munkaerőigényeinek kielégítéséhez;
- differenciált, az egyéni sajátosságokhoz igazított képzési, bér-, munkahelyteremtő- és egyéb támogatásokkal, szolgáltatásokkal segíteni az álláskeresőket, munkanélküliek elhelyezkedését, a megváltozott munkaképességű emberek foglalkozási rehabilitációját;
- célzott réteprogramokat indítani a leghátrányosabb munkaerő-piaci helyzetben lévő rétegek számára, az idősebbek, a munka világába visszatérni kívánó nők számára, a pályakezdők elhelyezkedésének támogatására, a romák képzésére, foglalkoztatására, beillesztésére a munka világába stb.;
- elősegíteni a foglalkoztatási válsághelyzetek, a jelentős létszámleépítések által okozott foglalkoztatási problémák megoldását;
- ellátást nyújtani az elhelyezkedni nem tudó, arra jogosult álláskeresőknél;
- engedélyezni a külföldi állampolgárok magyarországi foglalkoztatását;
- szervezni a munkaerő-piaci képzést, a regionális képzőközpontokon keresztül részt vállalni a munkanélküliek átképzésében, a változó igényekhez való alkalmazkodás elősegítésével széles körben hozzájárulni a munkaerő-állomány fejlesztéséhez;
- közreműködni az Európai Szociális Alap támogatásainak hatékony felhasználásában;
- működtetni az Európai Foglalkoztatási Szolgálathoz (Eures-hálózathoz) kapcsolódó nemzetközi munkaerő-közvetítési rendszert, tájékoztatás nyújtani az érdeklődő ügyfelek részére a külföldi országokban történő szakmatanulási, képzési lehetőségekről és az ezekkel kapcsolatos országspecifikus információkról;
- internetes portált működtetni a munkaerő-piaci, képzési, foglalkoztatási információk minél szélesebb körben történő megismertetése érdekében.

A Foglalkoztatási és Szociális Hivatal a Szociális és Munkaügyi Minisztérium irányítása alatt álló, önállóan gazdálkodó költségvetési szerv. A Hivatal – foglalkoztatáspolitikai feladatkörében – irányítja a regionális munkaügyi központok szakmai tevékenységét, elősegíti az egységes jogalkalmazási gyakorlat kialakítását, gondoskodik az ÁFSZ munkatársainak képzéséről, és hatósági jogkört gyakorol. A foglalkoztatási és munkaügyi tevékenységen kívül a Hivatal ellát egyes szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi, ifjúsági feladatokat, meghatározott rehabilitációs és a megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatásával kapcsolatos, továbbá a társadalmi párbeszéd intézményeinek működtetésével összefüggő teendőket is.

A *regionális munkaügyi központ* központi szervezetből, valamint kirendeltségekből áll.

A *központi szervezet* irányítja és ellenőrzi a kirendeltségek tevékenységét, elvégzi a hatáskörébe utalt feladatokat a megváltozott munkaképességű állás-keresők foglalkozási rehabilitációjával kapcsolatban, dönt a Munkaerő-piaci Alap foglalkoztatási alaprésze régiókhoz utalt keretének felhasználásáról, biztosítja az álláskeresők ellátását és a vállalkozói járadékot, továbbá gondoskodik a támogatási és szolgáltatási rendszer működtetéséről.

A regionális munkaügyi központok és székhelyeik

- Közép-magyarországi Regionális Munkaügyi Központ, Budapest
- Dél-alföldi Regionális Munkaügyi Központ, Békéscsaba,
- Észak-alföldi Regionális Munkaügyi Központ, Nyíregyháza,
- Észak-magyarországi Regionális Munkaügyi Központ, Miskolc,
- Dél-dunántúli Regionális Munkaügyi Központ, Pécs,
- Közép-dunántúli Regionális Munkaügyi Központ, Székesfehérvár,
- Nyugat-dunántúli Regionális Munkaügyi Központ, Szombathely.

A *kirendeltségek* illetékességi területükön nyilvántartásba veszik az állás-keresőket, továbbá elvégzik az álláskeresési járadék, álláskeresési segély és a vállalkozói járadék megállapításával és a foglalkoztatást elősegítő támogatások nyújtásával kapcsolatos feladatokat.

Minden régióban jogszabályi felhatalmazással kijelölnek néhány kirendeltséget – ezek a *kirendeltség- és szolgáltatóközpontok* –, ahol olyan *munkaerő-piaci szolgáltatásokat* nyújtanak az ügyfelek számára, amelyek másutt nem elérhetők. Ezek:

- működtetik a szolgáltatások kiépített intézményrendszerét;
- rehabilitációs munkacsoportot tartanak fenn; és
- közreműködnek a megváltozott munkaképességű személyek részére foglalkozási rehabilitációs szolgáltatások biztosításában.

29 Ez a Munkanélküliek Szolidaritási Alapja, a Foglalkoztatási Alap, a Szakképzési Alap, a Rehabilitációs Alap, valamint a Bér garancia Alap összevonásával létrehozott elkülönített állami pénzalap.

30 – 2005. január 1-jétől a vállalkozók is jogosulttá váltak jövedelempótló ellátásra (vállalkozói járadék), vállalkozói járulékat fizetése fejében. Utóbbi a főállású egyéni vállalkozó és a társas vállalkozás tagja köteles fizetni, az egészségbiztosítási járulékat alapját képező jövedelme után. A járulékok mértéke 4 százalék.

2. A munkaerő-piaci politika finanszírozási rendszere

A foglalkoztatási törvény hatályba lépése után a munkaerő-piaci kiadásokat két alap finanszírozta: a *Munkanélküliek Szolidaritási Alapja* (SZA) és a *Foglalkoztatási Alap* (FA). A két alap pénzügyi értelemben sokáig nem volt átjárható. Ez 1996-tól változott meg, amikortól – több más pénzforrással együtt – Munkaerő-piaci Alapba (MpA)²⁹ vonták össze azokat. Az egyes alaprészek azonban továbbra is viszonylag önállóak maradtak. A Munkaerő-piaci Alapnak a munkanélküliség közvetlen kezelését szolgáló bevételai munkáltatói és munkavállalói járulékokból képződnek, aminek mértékéről a 15. táblázat tájékoztat.³⁰

15. táblázat: Munkaadói és munkavállalói járulékok mértékének változása (százalék)

Munkavállalói járulékok		Munkaadói járulékok	
Időszak	Százalék	Időszak	Százalék
1991. július 1. és december 31. között	0,5	1991. július 1 és december 31. között	1,5
1992. január 1. és december 31. között	1,0	1992. január 1. és december 31. között	5,0
1993. január 1. és 1994. március 31. között	2,0	1993. január 1. és december 31. között	7,0
1994. január 1. és 2002. december 31. között	1,5	1994. január 1. és március 31. között	7,2
2003. január 1. és 2006. augusztus 31. között	1,0	1994. április 1. és december 31. között	5,0
2006. szeptember 1. óta	1,5	1995. január 1. és 1998. január 31. között	4,5
		1998. február 1. és június 30. között	4,2
		1998. július 1. és december 31. között	4,0
		1999. január 1. óta	3,0

A 16. táblázat főbb kiadási tételcsoportokra bontva tájékoztat a munkanélküliség kezelésére fordított 2007. évi kiadások alakulásáról. Az adatok azt mutatják, hogy 2007-ben közel kétszáz milliárd forintot használtak fel a munkanélküliség kezelésére. Ennek GDP-hez viszonyított aránya nem éri el az 1 százalékot, ami durván fele az EU-tagállamok átlagának.

16. táblázat: Munkaerő-piaci költségvetés felhasználása, 2007

Felhasználási jogcímek	Milliárd forint	Felhasználási jogcímek	Milliárd forint
A) Keresetpótló ellátás			
Álláskeresési támogatás + tb + eho	89,2		
Vállalkozói járadék + tb + eho	1,3		
Működési és útiköltség	1,0		
Összesen	91,5		
B) ÁFSZ működési és fejlesztési ráfordítás	22,7		
C) Aktív eszközök	75,2		
1. Foglalkoztatási alaprészt	45,0	4. Közmunkához hozzájárulás	7,3
2. Képzési keret	5,3	5. EU-programok társfinanszírozása	9,7
3. OFA-programok támogatása	2,1	6. Járulékkedvezmény-visszatérítés	5,8
Teljes ráfordítás (A+B+C)	189,4		
Aránya a GDP-ből	0,75		
A ráfordítások százalékos megoszlása (összesen = 100)			
A passzív támogatások aránya	48,3		
Az ÁFSZ aránya	12,0		
Az aktív eszközök aránya	39,7		
Foglalkoztatási és képzési támogatás megoszlása			
Központi keret	10,7	Decentralizált foglalkoztatási alap kerete	34,3
Foglalkoztatási alaprészt együtt	45,0	Képzési keret*	5,3
Együtt	50,3		
Foglalkoztatási alaprészt			
Központi keret (százalék)	23,8	Decentralizált foglalkoztatási alap (százalék)	76,2

Tb = társadalombiztosítási hozzájárulás. Eho = tételek egészségügyi hozzájárulás.

* Regionális képző központok alaptevékenységébe tartozó képzési és szolgáltatási feladatok ellátására elkülönített keret.

Forrás: SZMM Alapkezelési Főosztály adatai, 2008.

A munkaerő-piaci költségvetésen belül a *passzív* támogatásokra fordított kiadások aránya volt nagyobb, az *aktív* munkaerő-piaci eszközökre, szolgáltatásokra, programokra jutó ráfordítások aránya 2007-ben 40 százalékot tett ki. Az *aktív* támogatásokat finanszírozó foglalkoztatási alaprészből egyre nagyobb hányad marad a központi keretben: 2000-ben ennek aránya még csak 12,3 százalék volt, 2007-ben pedig már 23,8 százalék. A foglalkoztatási alaprész központi keretének felhasználásáról – mind céljait, mind pedig összegét tekintve – a Munkaerő-piaci Alap Irányító Testülete (MAT) dönt. Ez a fórum hagyja jóvá azt is, hogy milyen munkaerő-piaci mutatók alapján, mekkora forrás kerüljön a megyei *munkaügyi központok decentralizált foglalkoztatási alapjába* (decFA). Az utóbbi szolgál a kirendeltségek által működtetett aktív munkaerő-piaci eszközök finanszírozására.

A *decentralizált Foglalkoztatási Alap nagysága alig haladta meg az előző évit*, holott időközben infláció is volt, s ami ennél is fontosabb: a foglalkoztatási támogatások jelentősen megrágultak. Emiatt ebből a forrásból egyre kevesebb munkanélkülit sikerült visszasegíteni a munkaerőpiacra, valamint megmenteni a munkanélkülistől az állásuk elvesztésével fenyegetett munkavállalókat.

3. Munkaerő-piaci érdekegyeztetés

A munkanélküliség elkerülését és a foglalkoztatás létrejöttét elősegítő támogatások felhasználását megalapozó döntéshozatalban intézményesen részt vesznek a szociális partnerek.

3.1. Felsőszintű érdekegyeztető fórumok

A foglalkoztatási törvény 1991-ben a foglalkoztatási érdekegyeztetés feladatát az Érdekegyeztető Tanács (ÉT)³¹ által megalakított *Munkaerő-piaci Bizottságra (MpB) bízta*. A munkavállalók és a munkaadók érdekképviseleti szervezetei, valamint a kormány képviselőiből álló testület arra kapott felhatalmazást, hogy:

- meghatározza a Foglalkoztatási Alap felhasználásának elveit és fő irányait, továbbá figyelemmel kíséri azok gyakorlati megvalósulását,
- előzetesen véleményezze a foglalkoztatást közvetlenül érintő jogszabálytervezeteket,
- a foglalkoztatási alaprészből hozzájáruljon a foglalkoztatási célú alapítványok létrehozásához,
- állást foglaljon a tagok által előterjesztett munkaerő-piaci programok tekintetében,
- véleményezze a munkaerő-piaci szervezet működését, erről beszámoltassa főigazgatóját, és
- értékeli a Foglalkoztatási és Szolidaritási Alap felhasználásával kapcsolatos ellenőrzések tapasztalatait.

31 Az Érdekegyeztető Tanács (ÉT) a munkavállalók, munkáltatók és a kormány makroszintű háromoldalú egyeztető fóruma. Tevékenysége kiterjed a munka világával összefüggő valamennyi kérdéskörre, beleértve a jövedelemelosztással összefüggő alapvető gazdaságpolitikai kérdéseket is. Az országos érdekegyeztetés Magyarországon mintegy 20 éve működik. Az 1990-ben életre hívott Érdekegyeztető Tanács tárgyalások útján folyamatosan feltárta és egyeztetette az állam, a munkáltatók és a munkavállalók sajátos érdekeit, így jelentős szerepet töltött be abban, hogy a társadalmi-gazdasági átalakulás jelentősebb konfliktusok nélkül zajlott le. A szervezet 2002-ben megújult, és nevét Érdekegyeztető Tanácsról Országos Érdekegyeztető Tanácsra változtatta. Azóta is intézményes keretben biztosít a kormány és a szociális partnerek (munkavállalók és munkáltatók országos érdekképviseleti szervezetei) közötti folyamatos párbeszédre.

A foglalkoztatási érdekegyeztetés makroszintjén 1996-tól a Munkaerő-piaci Alap létrejöttétől jelentős szervezeti átalakulás következett be. Megalakult az *Országos Munkaerő-piaci Tanács* (OMT), amely oldalanként három-három tagból állt: a munkaadók, a munkavállalók és a kormány képviselőiből. Tagjait a munkaügyi miniszter bízta meg – a munkavállalói oldal delegáltjait az ÉT munkavállalói, a munkaadói képviselőket pedig az ÉT munkaadói oldala jelölésének megfelelően. Ennek a változásnak az volt a célja, hogy biztosítsa a résztvevők *személyes felelősségét a döntéshozatalban*. Az Országos Munkaerő-piaci Tanács és a Munkaerő-piaci Bizottság közötti hatáskörmegosztás a következők szerint alakult. A kormány országos jelentőségű foglalkoztatáspolitikai kérdésekben a munkavállalók és a munkaadók országos érdekképviseleti szervezeteivel az *ÉT Munkaerő-piaci Bizottságában* egyeztetett, amely:

- véleményezte a Munkaerő-piaci Alap költségvetésére, valamint alaprészekre történő felosztására vonatkozó javaslatot;
- előzetesen véleményezte a foglalkoztatást közvetlenül érintő jogszabálytervezeteket, és
- évente beszámoltatta az Országos Munkaerő-piaci Tanácsot.

Az *Országos Munkaerő-piaci Tanácsnak* pedig az lett a feladata, hogy:

a) döntsön:

- a Munkaerő-piaci Alap foglalkoztatási alaprészén belül a központi, valamint a megyékhez decentralizált pénzeszközök arányáról, felosztásának elveiről,
- az alaprészek közötti átcsoportosításról és
- a foglalkoztatási alaprész decentralizált pénzeszközeinek megyék közötti átcsoportosításáról;
- b) javaslatot tegyen:
  - foglalkoztatási és képzési programok indítására, alapítványok támogatására,
  - és a Munkaerő-piaci Alap költségvetésére;
  - c) előzetesen véleményezze a munkaügyi miniszter egyedi döntéseit;
  - d) évente értékelje a Munkaerő-piaci Alap felhasználását;
  - e) és beszámoltassa az Országos Munkaügyi Központ főigazgatóját.

A munkaerő-piaci érdekegyeztetésben bekövetkezett változások az intézményrendszert *döntéshozatali fórumból véleményező testületté* fokozták le. A szociális partnerek hevesen tiltakoztak ez ellen. Ennek köszönhető az 1996 nyarán született megállapodás a kormány és a szociális partnerek között, amelyben a kormány vállalta, hogy *1997-től a Munkaerő-piaci Alapot önkormányzati jellegű irányítás alá helyezi*. Ennek megfelelően módosultak az ÉT feladataira vonatkozó szabályok. Megszűnt az ÉT hatásköre a Munkaerő-piaci Alap költségvetésével és annak alaprészekre történő felosztásával kapcsolatban, a jogszabálytervezetekkel kapcsolatos véleményezési jogköre pedig a foglalkoztatást közvetlenül érintő joganyagra szorítkozott. Ugyanak-

kor jelentős szerepet kapott a *Munkaerő-piaci Alap Irányító Testületének* (MAT) megalakításában és működtetésében.

1996 végén megszűnt az Országos Munkaerő-piaci Tanács, és a helyébe 1997. január elsejétől a *Munkaerő-piaci Alap Irányító Testülete* lépett, a Munkaerő-piaci Alap pénzeszközeinek felhasználásával kapcsolatos jogszabályokkal.

2002-ben megújult az *Országos Érdekegyeztető Tanács* (OÉT). Abban nem történt változás, hogy a kormány az országos jelentőségű foglalkoztatási kérdésekben továbbra is ezen a fórumon egyeztet a munkavállalók és munkaadók országos érdekképviselői szervezeteivel. Ennek során az OÉT:

- véleményezi a foglalkoztatást közvetlenül érintő törvénytervezeteket;
- évente beszámoltatja a Munkaerő-piaci Alap Irányító Testületét;
- a munkájában részt vevő országos munkaadói és munkavállalói szövetségek útján kijelöli a Munkaerő-piaci Alap Irányító Testülete munkaadói és munkavállalói képviselőit, és javaslatot tesz a visszahívásukra.

A Munkaerő-piaci Alap Irányító Testülete a foglalkoztatási törvény által létrehozott – a munkaadói és a munkavállalói szervezetek, valamint a kormány képviselőiből álló – önkormányzati jellegű háromoldalú testület. A Munkaerő-piaci Alap Irányító Testülete célja, hogy a foglalkoztatási törvényben meghatározott jogainak gyakorlásával, a Munkaerő-piaci Alappal való gazdálkodáson, annak ellenőrzésén keresztül is hozzájáruljon a foglalkoztatási feszültségek mérsékléséhez, a munkanélküliség csökkentéséhez.

Az oldalanként hat-hat fős, összesen 18 fős Munkaerő-piaci Alap Irányító Testülete munkaadói oldala a munkaadók, munkavállalói oldala a szakszervezetek, kormányzati oldala pedig a kormány képviselőiből áll. Tagjait a miniszter bízza meg és hívja vissza.

3.2. Középszintű érdekegyeztetés a munkaügyi tanácsokon keresztül

Az érdekegyeztetés középszintű intézményrendszerét az 1991-ben felállított *megyei munkaügyi tanácsok* alkották, amelyek tárgyalóoldalai a munkaadók, a munkavállalók és az önkormányzatok képviseletét ellátó tagokból álltak (legalább három-három tag). Közülük azonban csak az önkormányzatok delegáltjai kerültek választás útján a tanácsba, mégpedig a megyei (fővárosi) közgyűlés, valamint a megye területén lévő megyei jogú városok képviselőtestülete által. Ezzel olyan sajátos struktúra jött létre, amelyben a *munkaerő-piaci érdekegyeztetés többszintű intézményrendszere szervezetileg nem volt összekapcsolva*. Alá- és fölérendeltségi viszonyok nem érvényesültek a foglalkoztatási érdekegyeztetés felső- és középszintje között.

Ez a helyzet a *megyei munkaügyi tanácsok 1996 végéig lebonyolódó újjászervezésével* változott meg, amit az önkormányzati jellegű irányítás bevezetése tett szükségessé. A munkaügyi tanácsok összetételét ugyanis a Munkaerő-piaci Alap Irányító Testületével összehangolva állapították meg. A korábbi

szabályokhoz képest változást jelentett a tagok számának korlátozása is – oldalanként legfeljebb hat tagra –, valamint az, hogy részvételük a munkaügyi tanács munkájában nem automatikus, hanem őket – jelölés, illetve választás alapján – a munkaügyi központ igazgatója bízta meg, illetve hívja vissza. A tanács titkársági teendőit a munkaügyi központok látják el.

A munkaügyi tanácsok a foglalkoztatási és munkaerő-piaci képzési, valamint a megváltozott munkaképességű személyek foglalkozási rehabilitációját elősegítő támogatások nyújtásával kapcsolatos érdekegyeztetés területi fórumai. Tagjainak megbízatása négy évre szól. Hatásköre az évek során többször változott, de a foglalkoztatási törvény hatályba lépésétől mindvégig megmaradtak a következő feladatok:

- dönt a Munkaerő-piaci Alap foglalkoztatási alaprészének a megyében rendelkezésre álló eszközei felhasználásának elveiről és az egyes támogatások arányáról;
- figyelemmel kíséri a Munkaerő-piaci Alap decentralizált pénzeszközeinek megyei szintű felhasználását;
- kezdeményezi és véleményezi a megye foglalkoztatási helyzetével kapcsolatos rövid és hosszú távú programokat, és figyelemmel kíséri azok végrehajtását;
- véleményezi a megyei munkaerő-piaci szervezet működését, beszámoltatja annak vezetőjét, és előzetes véleményezési jogot gyakorol kinevezéséről.

Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat régiós struktúráját követve *2007. január elsejétől átalakult a területi érdekegyeztetés szervezeti rendszere* is. A korábbi megyei (fővárosi) munkaügyi tanácsok helyett – a hét regionális munkaügyi központ illetékességi területéhez kapcsolódó jogkörrel – *hét regionális munkaügyi tanács alakult*. Fontos változás, hogy az újonnan létrejött érdekegyeztető fórumok elveszítették döntési jogkörüket a Munkaerő-piaci Alap foglalkoztatási alaprészének felhasználása tekintetében. A regionális munkaügyi tanácsok titkársági teendőit a regionális munkaügyi központok látják el.

Hivatkozások

- FSZH (2008): *A foglalkoztatáspolitikai eszközök működése 2007-ben*. Foglalkoztatási és Szociális Hivatal, Budapest.
- FREY MÁRIA (szerk.) (2007): *A foglalkoztatáspolitikai aktív eszközei hatásainak elemzése, 2001–2006*. Társ szerzők: Boda Dorottya, Frey Mária, Dögei Ilona, Gere Ilona, Mód Péter, Simon Péter, Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet, Budapest, november.
- HVG (2008): Megtorpanó felnőttképzési program. *Heti Világgazdaság*, szeptember 20. 92. o.
- JOÓB SÁNDOR (2008): A más segélye mindig igazságtalan? *Index.hu*, június 26.
- KERTESI GÁBOR (2005): *A társadalom peremén. Romák a munkaerőpiacon és az iskolában*. Osiris, Budapest.
- LECHNER NÉ VADÁSZ JUDIT (2008): *A megváltozott munkaképességű munkavállalókat foglalkoztató munkaadók érdekeltségi rendszere*. Kézirat, Foglalkoztatási és Szociális Hivatal, Budapest

- MOLNÁRNÉ ÉLIÁS ILDIKÓ (2008): *A munkanélküliség és a szociális ellátórendszer Nagyhegyesen*. Esettanulmány. Budapesti Corvinus Egyetem, Közgazdasági Továbbképző Intézet, Esélyegyenlőségi Menedzserképző Tanfolyam, Budapest, augusztus.
- SZMM (2007): *Javaslat a 2008. évi központi munkahelyteremtő, a távmunka és a munkahelymegőrző programok támogatására*. Szociális és Munkaügyi Minisztérium, Budapest, december.
- SZMM (2008): *Beszámoló a Munkaerő-piaci Alap 2007. évi költségvetésének teljesítéséről*. Szociális és Munkaügyi Minisztérium, Alapkezelési Főosztály, Budapest.
- SZMM (2008a): *Szabályozási koncepció az „Út a munkához” program megvalósítására*. Szociális és Munkaügyi Minisztérium, Budapest, szeptember.
- SZMM (2008b): *Előterjesztés a MAT részére a „Családsegítő szolgáltatók foglalkoztatást elősegítő szolgáltatásainak fejlesztése” című kísérleti munkaerő-piaci program támogatására*. Szociális és Munkaügyi Minisztérium, Budapest, augusztus.
- SZMM-PM (2008): *Előterjesztés az alkalmi munkavállalás szabályozásának megváltoztatásáról*. Szociális és Munkaügyi Minisztérium, Pénzügyminisztérium, Budapest, január